

Міністерство освіти і науки України

Луцький національний технічний університет

Факультет митної справи, матеріалів та технологій

Кафедра туризму та готельно-ресторанної справи

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА ЗА СТУПЕНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ «МАГІСТР»

ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА РОЗВИТОК ТУРИСТИЧНИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

спеціальність 242 Туризм
(шифр і назва спеціальності)

освітня програма «Туризм»
(назва освітньої програми)

Виконав: здобувач вищої освіти
групи ТРМ-21

_____ СМАЛЬ Іван Олегович
(підпис)

Керівник:

_____ д.е.н., проф. Чепурда Л.М.
(підпис)

Кваліфікаційну роботу
допущено до захисту

«__» _____ 2023 р.

Гарант освітньої програми:

к. пед. наук, доцент ЗУБЕХІНА Т.В.

Луцьк – 2023 року

ЛУЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет *митної справи, матеріалів та технологій*

Кафедра *туризму та готельно-ресторанної справи*

Ступінь вищої освіти: *магістр*

Галузь знань: *24 Сфера обслуговування*

Спеціальність: *242 Туризм*

Освітня програма: *Туризм*

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
Л.Ю. Матвійчук

«__» _____ 2023 р.

З А В Д А Н Н Я НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Смаль Івану Олеговичу

1. Тема кваліфікаційної роботи *Збереження та розвиток туристичних ресурсів України в сучасних Умовах*

Керівник роботи: д.е.н., проф. Чепурда Л.М.

затверджені наказом вищого навчального закладу від

2. Строк подання здобувачем вищої освіти кваліфікаційної роботи.

3. Вихідні дані до роботи: звіти *Національної туристичної організації, Всесвітньої ради з туризму та подорожей, Всесвітньої туристичної організації, законодавчі та нормативні акти України щодо розвитку туризму, статистичні матеріали Державної служби статистики України, міждержавні та національні стандарти туризму, наукова та практична туристична література.*

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, що потрібно розробити):

Розділ 1. Концептуальні засади розвитку туристичних ресурсів.

Розділ 2. Аналіз збереження та перспектив розвитку туристичних ресурсів України.

Розділ 3. Механізми збереження та розвитку туристичних ресурсів України в сучасних умовах.

5. Перелік графічного матеріалу:

Скласти порівняльний графік туристичних потоків Західного транскордонного туристичного регіону України (Волинська, Львівська та Закарпатська області)

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис	
		завдання видав	завдання прийняв
Гарант освітньої програми	доц. Зубехіна Т.В.		
Розділ 1. Концептуальні засади розвитку туристичних ресурсів	проф. Чепурда Л.М.		
Розділ 2. Аналіз збереження та перспектив розвитку туристичних ресурсів України	проф. Чепурда Л.М.		
Розділ 3. Механізми збереження та розвитку туристичних ресурсів України в сучасних умовах	проф. Чепурда Л.М.		
Висновки	проф. Чепурда Л.М.		
Нормо контроль	доц. Зубехіна Т.В.		

7. Дата видачі завдання «01» листопада 2022 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Обґрунтування вибору теми кваліфікаційної роботи	01.11.2022 р.	
2.	Огляд літератури та досліджування проблеми для написання кваліфікаційної роботи	01.02.2023 р.	
3.	Написання теоретичної частини кваліфікаційної роботи	01.04.2023 р.	
4.	Написання аналітичної частини кваліфікаційної роботи	01.06.2023 р.	
5.	Написання проектної частини кваліфікаційної роботи	01.09.2023 р.	
6.	Висновки	01.10.2023 р.	
7.	Формування і організація списку використаних джерел	01.11.2023 р.	
8	Попередній захист кваліфікаційної роботи магістра	28.11.2023 р.	
9	Нормоконтроль	29.11.2023 р.	
10	Інструментальна перевірка на академічний плагіат	до 7.12.2023 р.	
11	Представлення кваліфікаційної роботи магістра до захисту	8.12.2023 р.	

Здобувач вищої освіти _____ Смаль І.О.

Керівник кваліфікаційної роботи _____ Чепурда Л.М.

АНОТАЦІЯ

Анотація Смаль І.О. Збереження та розвиток туристичних ресурсів України в сучасних умовах. – На правах рукопису. Кваліфікаційна робота другого (магістерського) рівня, освітньо-професійної програми «Туризм», за спеціальністю 242 Туризм, галузі знань 24 Сфера обслуговування – Луцький національний технічний університет, кафедра туризму та готельно-ресторанної справи. – Луцьк, 2023. – 58 с., список джерел з 51 найменування.

Визначено зміст та значення туристичних ресурсів в системі індустрії туризму. Туристичні ресурси включають у себе широкий спектр елементів, таких як природні ландшафти, культурні та історичні пам'ятки, архітектурні шедеври, а також унікальні традиції і кухня.

Проведено діагностику стану та перспектив розвитку туристичних ресурсів Волинської області. Діагностика стану та перспектив розвитку туристичних ресурсів Волинської області виявила суттєвий потенціал для зростання та сталого розвитку цієї галузі. Однак, для ефективної реалізації цього потенціалу важливо зосередитися на вирішенні існуючих проблем, таких як недостатньо розвинена інфраструктура, обмежені маркетингові зусилля, а також покращення законодавчої та організаційної підтримки сектору.

Запропоновано механізм збереження та розвитку туристичних ресурсів у регіонах України, який підкреслює що цілеспрямовані та багатогранні стратегії є ключовими для ефективної реалізації туристичного потенціалу країни. Розробка та застосування комплексних інституційно-правових, організаційно-управлінських, соціальних, фінансово-економічних та інформаційно-комунікаційних механізмів дозволяє створювати стійку основу для збереження природної та культурної спадщини, а також для стимулювання інновацій та інвестицій в туристичний сектор.

Ключові слова: туристичні ресурси, збереження, сталий розвиток, туризм, регіони, стейкхолдери.

ANNOTATION

Abstract of Smal I.O. Preservation and development of tourist resources of Ukraine in modern conditions. – On the rights of the manuscript. Qualification work of the second (master's) level, educational and professional program «Tourism», specialty 242 Tourism, fields of knowledge 24 Field of service – Lutsk National Technical University, department of tourism and hotel and restaurant business. – Lutsk, 2023. – 58 pp., list of sources with 51 names.

The content and significance of tourist resources in the system of the tourism industry are defined. Tourism resources include a wide range of elements, such as natural landscapes, cultural and historical monuments, architectural masterpieces, as well as unique traditions and cuisine.

Diagnostics of the state and prospects for the development of tourist resources of the Volyn region Diagnostics of the state and prospects for the development of tourist resources of the Volyn region revealed significant potential for the growth and sustainable development of this industry. However, to effectively realize this potential, it is important to focus on addressing existing challenges such as underdeveloped infrastructure, limited marketing efforts, and improving legislative and organizational support for the sector.

A mechanism for the preservation and development of tourist resources in the regions of Ukraine is proposed, which emphasizes that purposeful and multifaceted strategies are key to the effective realization of the country's tourism potential. The development and application of complex institutional-legal, organizational-management, social, financial-economic and information-communication mechanisms allows creating a sustainable basis for the preservation of natural and cultural heritage, as well as for stimulating innovations and investments in the tourism sector.

Keywords: tourism resources, conservation, sustainable development, tourism, regions, stakeholders.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНИХ РЕСУРСІВ	11
1.1. Зміст та значення туристичних ресурсів в системі розвитку індустрії туризму	11
1.2. Інституційне забезпечення збереження та розвитку туристичних ресурсів	15
1.3. Фактори впливу на збереження та розвиток туристичних ресурсів	21
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ	25
2.1. Аналіз сучасного стану та перспектив розвитку природних туристичних ресурсів України	25
2.2. Діагностика стану та перспектив розвитку туристичних ресурсів Волинської області	39
РОЗДІЛ 3. МЕХАНІЗМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	45
3.1. Збалансований розвиток туристичних ресурсів регіонів	45
3.2. Механізми збереження та розвитку туристичних ресурсів в регіонах України	47
ВИСНОВКИ	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	53

ВСТУП

Актуальність теми. Актуальність теми збереження та розвитку туристичних ресурсів України в сучасних умовах не може бути переоцінена. Україна, країна з багатою історією, унікальною культурою та чарівною природою, має величезний потенціал у сфері туризму. Її мальовничі карпатські гори, багатство історичних міст, таких як Київ, Львів, Одеса, та величезне культурне спадщина роблять її привабливою для туристів з усього світу. Розвиток цього сектора може стати одним із ключових факторів економічного зростання та просування України на міжнародній арені.

Однак, сучасні умови ставлять перед Україною ряд викликів у контексті збереження та розвитку туристичних ресурсів. По-перше, це стосується необхідності модернізації інфраструктури, покращення якості послуг та розширення туристичної пропозиції для задоволення різноманітних запитів туристів. По-друге, важливим аспектом є збереження природного та культурного надбання країни, що вимагає впровадження сталих практик у туристичній діяльності. Це включає захист навколишнього середовища, підтримку місцевих спільнот та збереження історичних та культурних пам'яток.

У контексті глобалізації та постійно змінюваних світових тенденцій, Україна має унікальну можливість використати свої туристичні ресурси як інструмент для підвищення свого міжнародного іміджу та залучення іноземних інвестицій. Це вимагає активної участі уряду, бізнесу та місцевих громад у створенні сприятливого середовища для розвитку туризму, впровадження інноваційних підходів та формування позитивного іміджу України на світовому туристичному ринку.

Дослідження теми збереження та розвитку туристичних ресурсів, особливо в контексті України, залучає увагу багатьох вчених з різних галузей. Серед них можна виділити економістів, географів, істориків, екологів, та експертів з управління туризмом. Ці спеціалісти зосереджують свої дослідження на різних аспектах, таких як стале розвитку, маркетинг туристичних дестинацій,

історичне та культурне спадщина, а також вплив туризму на місцеві економіки та екосистеми. І. Ковальчук висвітлює економічні аспекти розвитку туристичної індустрії в Україні, включаючи стратегії просування туристичних DESTINATION та розвитку інфраструктури; О. Захаренко, географ і еколог, фокусує свої дослідження на екологічних аспектах туризму; М. Шевченко, досліджує історичне та культурне спадщина України. Він вказує на важливість збереження історичних місць і пам'яток, їх використання у розвитку культурного туризму та формуванні національної ідентичності. Ці та інші вчені вносять значний вклад у розвиток досліджень у галузі туризму в Україні, надаючи цінні ідеї та стратегії для підтримки та розвитку цієї важливої сфери. Однак, питання щодо збереження та розвитку туристичних ресурсів України в сучасних умовах, залишаються невирішеними та потребують нагального вивчення.

Об'єктом дослідження кваліфікаційної роботи магістра є процес збереження та розвитку туристичних ресурсів України в сучасних умовах.

Предметом дослідження роботи кваліфікаційної роботи магістра є теоретичні та практичні засади визначення інструментів збереження та розвитку туристичних ресурсів України в сучасних умовах.

Мета і завдання дослідження полягає у пошуку найефективніших інструментів збереження та розвитку туристичних ресурсів України в сучасних умовах на основі впровадження принципів сталого розвитку, збереження природної та культурної спадщини туристичних територій.

Для досягнення цієї мети в роботі вирішено *такі завдання*:

- визначення змісту та значення туристичних ресурсів в системі індустрії туризму;
- визначення інституційного забезпечення збереження та розвитку туристичних ресурсів;
- діагностика стану та перспектив розвитку туристичних ресурсів Волинської області;
- аналіз збереження та розвитку туристичних ресурсів в регіонах України;

– визначення механізмів збереження та розвитку туристичних ресурсів в регіонах України.

Методи дослідження. Для дослідження процесу збереження та розвитку туристичних ресурсів використано різноманітні методи. Ключовими серед яких є: кількісний аналіз (включав збір та аналіз статистичних даних про стан та розвиток туристичних ресурсів); географічний аналіз (передбачав вивчення природних туристичних ресурсів); SWOT-аналіз (передбачав оцінку сильних та слабких сторін, можливостей та загроз для збереження та розвитку туристичних ресурсів Волинської області).

Інформаційною базою дослідження процесу збереження та розвитку туристичних ресурсів слугують різноманітні джерела даних, що дозволяють всебічно оцінити поточний стан галузі, визначити проблемні зони, а також спланувати майбутні дії. Основними джерелами інформації в дослідженні були: показники та дані, що включають статистичні відомості про стан та розвиток туристичних ресурсів України загалом та Волинської області, вивчення попиту та пропозиції на туристичні послуги, аналіз тенденцій і переваг споживачів, вивчення конкурентного середовища; звіти про найкращі практики: Вивчення успішних прикладів збереження та розвитку туристичних ресурсів у різних країнах та регіонах, що можуть слугувати моделлю для адаптації та впровадження; аналіз законодавства, що регулює туристичну діяльність, охорону природи, культурну спадщину, права місцевих громад тощо.

Новизна дослідження. На основі ґрунтовних досліджень стану збереження та розвитку туристичних ресурсів України в сучасних умовах, систематизовано регіональні механізми збереження та розвитку туристичних ресурсів в регіонах України, що дозволяє врахувати специфіку кожного регіону, його потенціал, історико-культурну спадщину, природні особливості та економічні можливості. Встановлення ефективних механізмів сприяє раціональному плануванню, управлінню та просуванню туризму, водночас забезпечуючи збереження його ресурсів для майбутніх поколінь.

Практичне значення отриманих результатів дослідження є важливим, оскільки надають ключові напрямки для розвитку та оптимізації цієї галузі. Ефективне управління туристичними ресурсами може сприяти зростанню економіки, створенню робочих місць та підвищенню життєвого рівня місцевого населення. Збереження природних ресурсів, таких як національні парки, заповідники, пляжі та інші природні визначні місця, є критично важливим для забезпечення стійкості екосистеми. Раціональне використання та охорона цих ресурсів допомагає запобігти їхньому знищенню та забезпечує їхнє збереження для майбутніх поколінь. Розвиток туризму сприяє збереженню історичних та культурних пам'яток. Відновлення та збереження архітектурних пам'яток, традиційних ремесел та місцевих культур допомагає передавати цінності та історію місцевостей. Туризм забезпечує можливості для соціальної інтеграції, сприяє культурному обміну та зміцненню взаєморозуміння між народами. Розвиток туризму також може допомогти у зміцненні місцевих громад, надаючи їм засоби для самовираження та самостійного економічного розвитку. Розвиток туристичної індустрії часто веде до поліпшення інфраструктури, такої як транспорт, охорона здоров'я, освіта та рекреаційні зони. Це не тільки покращує якість життя місцевого населення, але й забезпечує кращий досвід для туристів.

Апробація результатів дослідження. Основні висновки та результати дослідження апробовані та опубліковані у вигляді статті у Студентському науковому віснику ЛНТУ, серія технічні науки (Луцьк, 2023 р.).

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається з вступу, трьох розділів та висновків; містить 58 сторінок тексту, 7 рисунки, 9 таблиць. Список джерел включає 58 найменування літератури.

РОЗДІЛ 1. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНИХ РЕСУРСІВ

1.1. Зміст та значення туристичних ресурсів в системі розвитку індустрії туризму

Концептуальні засади збереження та розвитку туристичних ресурсів стають все більш актуальними в сучасному світі, де туризм відіграє ключову роль у глобальній економіці та культурному обміні. Особливо це стосується країн з багатою культурною та природною спадщиною, якою є Україна. Розуміння та впровадження концептуальних засад збереження і розвитку туристичних ресурсів допомагає не тільки зберегти унікальність і різноманітність місць, але й сприяє сталому розвитку галузі.

Ключовим елементом у цих концептуальних засадах є сталий розвиток туризму. Це включає збалансований підхід, який враховує екологічні, соціальні та економічні аспекти. Екологічний компонент забезпечує захист природних ресурсів і біорізноманіття, соціальний – враховує потреби та благополуччя місцевих громад, а економічний – спрямований на забезпечення економічної вигоди та довгострокової життєздатності туристичної індустрії [3].

Іншим важливим аспектом є інтеграція культурного та історичного спадщини в туристичний продукт. Це не тільки збільшує привабливість туристичних місць, але й сприяє збереженню та відродженню місцевих культурних традицій і історії. Важливим є також розробка інфраструктури та послуг, які б відповідали потребам сучасного туриста, забезпечуючи при цьому мінімальний негативний вплив на навколишнє середовище і місцеву спільноту.

Таким чином, концептуальні засади збереження та розвитку туристичних ресурсів засновані на принципах сталого розвитку, інтеграції культурного спадщини та розумної адаптації до сучасних вимог туризму. Ці засади є фундаментом для формування ефективної туристичної політики, спрямованої

на збереження унікальності туристичних ресурсів при одночасному їх розвитку та використанні.

Зміст та значення туристичних ресурсів в системі розвитку індустрії туризму є фундаментальними, адже саме вони становлять основу для привабливості туристичних напрямків і визначають потенціал регіонів у цій галузі. Туристичні ресурси включають у себе широкий спектр елементів, таких як природні ландшафти, культурні та історичні пам'ятки, архітектурні шедеври, а також унікальні традиції і кухня. Вони формують основу для створення туристичних продуктів, маршрутів і досвіду, що пропонується відвідувачам.

Ці ресурси мають величезне значення для економічного розвитку регіонів та країн. Туризм є драйвером економічного зростання, створюючи робочі місця, збільшуючи доходи від іноземних валют та сприяючи розвитку суміжних галузей, таких як готельний бізнес, ресторанний бізнес, транспорт та розваги. Туристичні ресурси також відіграють ключову роль у регіональному розвитку, допомагаючи місцевим громадам відроджувати та підтримувати свої культурні та історичні традиції, а також захищати природні ландшафти і біорізноманіття.

Водночас, збереження та розвиток туристичних ресурсів мають велике соціальне значення. Вони сприяють культурному обміну та взаєморозумінню між різними народами, збагачуючи досвід і світогляд як місцевих жителів, так і туристів. Також важливою є роль туризму в освітньому аспекті, оскільки він надає можливість безпосередньо дізнаватися про історію, культуру та природу різних куточків світу. Збереження та розвиток туристичних ресурсів повинні відбуватися з урахуванням принципів сталого розвитку, щоб забезпечити гармонію між потребами сьогодення та збереженням унікальності для майбутніх поколінь [23].

Класифікація ресурсної бази є фундаментальною для збалансованого розвитку індустрії туризму, оскільки вона дозволяє систематизувати та оптимізувати використання різноманітних туристичних активів. Розподіл ресурсів на природно-географічні, історико-культурні та соціо-еколого-економічні категорії дозволяє розробникам політики та бізнесу в туристичній

сфері зосередитися на специфічних аспектах розвитку, які потребують інвестицій та розвитку. Такий підхід сприяє розумному розподілу ресурсів, підвищенню ефективності туристичної пропозиції, створенню цінності для туристів та підтримці сталого розвитку, що важливо як для забезпечення якісного досвіду відвідувачів, так і для збереження самої туристичної індустрії на довгострокову перспективу [7].

Класифікація ресурсної бази збалансованого розвитку індустрії туризму представлено на рис. 1.1

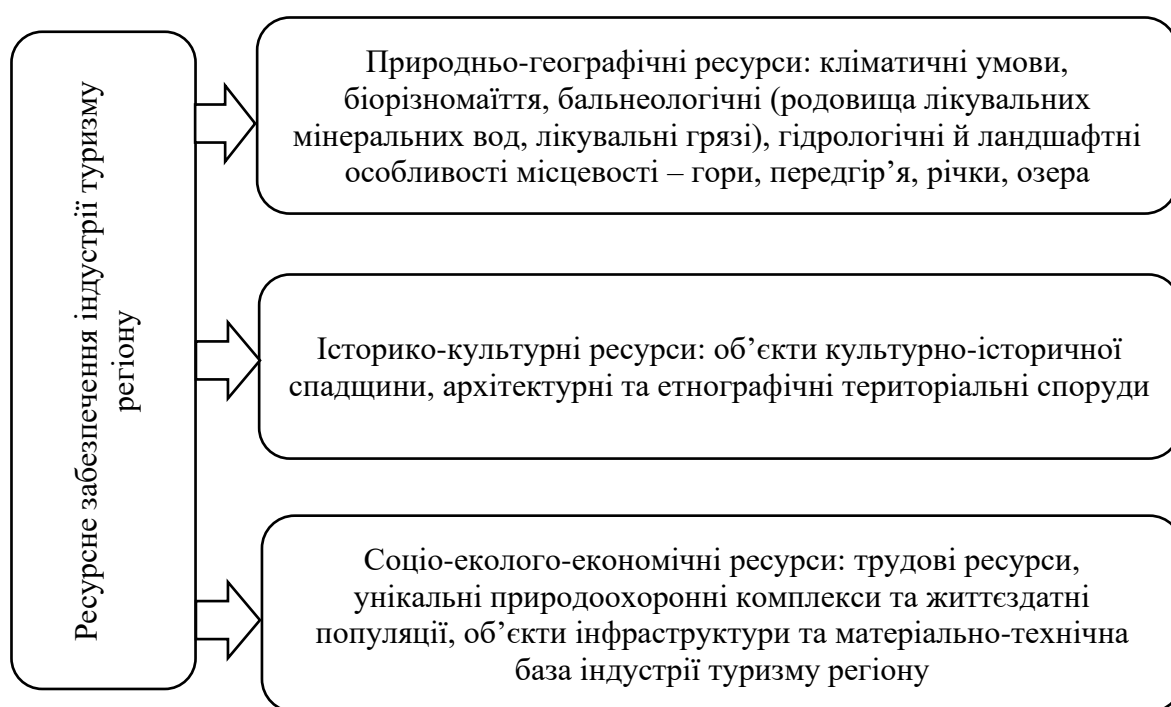


Рис. 1.1. Класифікація ресурсної бази збалансованого розвитку індустрії туризму [29].

Основою для збалансованого розвитку індустрії туризму є:

- природно-географічні ресурси включають кліматичні умови, біорізноманіття, бальнеологічні (цілющі властивості лікувальних мінеральних вод), лікувальні грязі, гідрологічні та ландшафтні особливості місцевості – гори, передгір'я, річки, озера. Ці ресурси є природною основою для розвитку

туризму, вони приваблюють туристів своєю унікальністю та надають можливості для оздоровлення, екотуризму та пригодницького туризму;

- історико-культурні ресурси до яких належать об'єкти культурно-історичної спадщини, архітектурні та етнографічні територіальні споруди. Вони є важливою складовою привабливості для культурного та історичного туризму. Відвідування історичних міст, замків, музеїв, а також участь в культурних фестивалях і традиційних заходах є ключовими для залучення туристів;

- соціо-еколого-економічні ресурси: охоплюють трудові ресурси, унікальні природоохоронні комплекси та життєздатні поселення, об'єкти інфраструктури та матеріально-технічну базу галузі туризму і курортно-рекреаційної сфери регіону. Такі ресурси включають, зокрема, готелі, ресторани, транспортні засоби та інші фасилітети, які забезпечують потреби туристів і сприяють комфорту і безпеці їх перебування [7].

Сформована класифікація підкреслює необхідність комплексного підходу до управління та розвитку ресурсів, які є важливими для індустрії туризму, з метою створення сталого та конкурентоспроможного туристичного продукту.

Туристичні ресурси відіграють фундаментальну роль у розвитку регіону, обумовлюючи його економічне зростання, соціальну стабільність та культурне збагачення. Економічно, привабливі туристичні ресурси можуть стати каталізатором для притоку інвестицій, створення нових робочих місць та збільшення доходів місцевого населення. Туризм може стимулювати розвиток малого та середнього бізнесу, особливо у галузях гостинності, розваг та транспортних послуг, що, в свою чергу, підтримує різноманітність економічних можливостей в регіоні.

Соціально, туристичні ресурси сприяють збереженню і розвитку культурної ідентичності регіону. Вони надають місцевим громадам можливість ділитися своїми традиціями, звичаями та історією з відвідувачами, сприяючи культурному обміну та розумінню. Це не тільки підвищує самооцінку жителів регіону, але й зміцнює соціальну згуртованість через спільну участь у туристичній діяльності та пишність за свій край.

Екологічне значення туристичних ресурсів полягає в можливості збереження природних ландшафтів та біорізноманіття. Сталі туристичні практики можуть сприяти охороні природних територій та видів, водночас залучаючи необхідні ресурси для їх збереження. Туризм може бути використаний як інструмент екологічного просвітництва, залучаючи увагу до важливості природозахисних заходів та підвищуючи екологічну свідомість як місцевих жителів, так і туристів [33].

Таким чином, туристичні ресурси мають велике значення для розвитку регіону, стимулюючи економічне зростання, соціальне благополуччя та екологічну стійкість. Вони є не лише двигуном для створення робочих місць та залучення інвестицій, але й сприяють збереженню культурного розмаїття та підтримці екологічного балансу. Ефективне управління та розвиток цих ресурсів можуть перетворити регіон на привабливий центр для туристів, одночасно забезпечуючи довгострокову перспективу для його сталого розвитку і процвітання, що робить їх надзвичайно важливими для будь-якої стратегії регіонального розвитку.

Зазначене підкреслює вирішальне значення туристичних ресурсів для стійкості та процвітання індустрії туризму. Природно-географічні, історико-культурні та соціо-еколого-економічні ресурси становлять тривимірну основу, на якій побудована індустрія туризму, і кожен з цих вимірів вимагає уваги, інвестицій та захисту. Уряди, бізнес та місцеві громади повинні працювати разом, щоб виявити, захистити та оптимізувати ці ресурси, забезпечуючи їх стійкість і доступність для майбутніх поколінь. Інтеграція сталих практик, інновацій та інклюзивності є ключовими для того, щоб індустрія туризму була не тільки економічно успішною, але й соціально відповідальною та екологічно збалансованою. Збереження та розвиток туристичних ресурсів України повинні стати прикладом того, як країна може перетворити своє багатство і унікальність на сталий розвиток, водночас підтримуючи свою культурну ідентичність та природне надбання.

1.2. Інституційне забезпечення збереження та розвитку туристичних ресурсів

Інституційне забезпечення збереження та розвитку туристичних ресурсів є ключовим чинником для успішної реалізації туристичного потенціалу кожного регіону. Це вимагає злагодженої роботи різних інституційних структур, які відповідають за створення та впровадження політики, нормативно-правової бази, фінансових інструментів та механізмів контролю за діяльністю в сфері туризму. Важливість цих інститутів полягає не тільки в регулюванні та підтримці туристичного сектора, але й у забезпеченні сталого використання та охорони туристичних ресурсів.

Ефективне інституційне забезпечення передбачає створення відповідної правової рамки, яка б регламентувала відносини між усіма учасниками туристичного ринку, включаючи державні органи, приватний сектор, неприбуткові організації та самі туристи. Законодавство повинно включати засади збереження природи, культурної спадщини, соціальної відповідальності та економічної справедливості. Крім того, необхідно забезпечити моніторинг та оцінку впливу туристичної діяльності на ресурси, що дозволить своєчасно реагувати на будь-які негативні зміни [19].

Ключову роль у цьому процесі відіграють також інститути розвитку, які можуть надавати фінансову та консультативну підтримку для інноваційних проектів у сфері туризму. Це включає не тільки інвестиції в інфраструктуру та промоцію туристичних регіонів, але й розробку навчальних програм та підвищення професійних стандартів серед працівників галузі. Тільки через скоординовані зусилля всіх інституційних гравців можна досягти гармонійного розвитку туристичної індустрії, що буде сприяти збереженню та раціональному використанню туристичних ресурсів на користь поточних та майбутніх поколінь.

Інституційна структура збереження та розвитку туристичних ресурсів систематизована в таблиці 1.1.

Інституційна структура збереження та розвитку туристичних ресурсів

Світовий рівень	Всесвітня туристична організація
Євроінтеграційний рівень	Виконавчі, дорадчі органи ЄС в індустрії туризму
Транскордонний рівень	Виконавчі, дорадчі органи єврорегіонів в індустрії туризму
Загальнодержавний рівень (державні структури)	Кабінет Міністрів України
	Міністерства та відомства
	Державна агенція розвитку туризму
Регіональний рівень та місцевий	Департаменти та управління туризму обласних державних адміністрацій
	Департаменти та управління туризму туризму районних державних адміністрацій
	Департаменти та управління туризму міст, селищ, сіл
Туристичні підприємства	Туроператори, турагенції, екскурсійні бюро, туристично-інформаційні центри

Інституційна структура забезпечення збереження та розвитку туристичних ресурсів охоплює різні рівні управління, від міжнародних до локальних органів, а також приватний сектор.

На світовому рівні, Всесвітня туристична організація (UNWTO) є головним глобальним тілом, що займається просуванням та розвитком туризму, встановленням міжнародних стандартів та політик, які сприяють збереженню та сталому розвитку туристичних ресурсів [47].

На євроінтеграційному рівні, виконавчі та дорадчі органи Європейського Союзу в індустрії туризму відповідають за розробку політик, які впливають на туристичну індустрію в країнах-членах, включаючи заходи щодо збереження туристичних ресурсів та їх сталого використання.

Транскордонний рівень передбачає співпрацю між країнами в єврорегіонах, що може включати розвиток спільних туристичних проєктів та ініціатив, спрямованих на збереження та розвиток прикордонних туристичних ресурсів.

На загальнодержавному рівні в Україні Кабінет Міністрів, різні міністерства та відомства, а також Державна агенція розвитку туризму відповідають за формулювання та реалізацію національної політики туризму.

На регіональному та місцевому рівнях, департаменти та управління туризму обласних, районних адміністрацій та місцевого самоврядування здійснюють розвиток і впровадження регіональних програм та ініціатив, націлених на підтримку і розвиток місцевих туристичних ресурсів.

Туристичні підприємства, такі як туроператори, турагенції, екскурсійні бюро, туристично-інформаційні центри, є важливою складовою інституційної структури. Вони безпосередньо займаються розробкою та реалізацією туристичних продуктів, залучаючи відвідувачів та сприяючи збереженню та популяризації туристичних ресурсів. Інституційна структура забезпечує цілісний підхід до збереження та розвитку туристичних ресурсів, координуючи зусилля на всіх рівнях управління та приватного сектору [35].

Модель взаємозв'язку індустрії туризму з іншими галузями представлено на рис. 1.2.

На наведеній моделі взаємозв'язку індустрії туризму з іншими галузями представлено комплексну структуру, що ілюструє, як різні сектори економіки та аспекти соціального життя сприяють та одночасно відчують вплив туризму. Загальне споживання послуг відображає широкий спектр секторів, які залучені в туристичну діяльність. Серед них гастрономічна сфера, транспорт, сфера розміщення, торгівля, анімація, а також креативні індустрії. Ці сфери впливають на туристичний досвід і забезпечують потреби туристів.

Зазначене підкреслює роль туризму як каталізатора соціальних та економічних змін. Це включає інвестиції в інфраструктуру, створення нових робочих місць, інновації у наданні послуг, а також врахування екологічних та культурних аспектів. Зовнішні фактори, що впливають на індустрію туризму, включаючи страхування, рекламу та промоцію, реабілітацію та медичні послуги, відіграють сьогодні ключову роль. Ці елементи важливі для підтримки та залучення туристичних потоків та гарантування безпеки туристів.

Різні види туризму та рекреації, такі як сентиментальний, медичний, спортивний, гастрономічний, сільський, зелений та екологічний туризм доцільно

розвивати в регіонах України. Кожен з цих видів вимагає специфічного підходу до розвитку та підтримки, забезпечуючи різноманітність пропозицій для туристів.



Рис. 1.2. Модель взаємозв'язку індустрії туризму з іншими галузями на основі використання туристичних ресурсів.

Загалом, зазначене підкреслює інтегрований підхід до розвитку туризму, де гармонійна взаємодія між різними секторами та видами туризму є ключовою для створення високоякісного туристичного продукту. Такий підхід дозволяє максимізувати економічний вплив та сприяти сталому розвитку регіонів.

Визначена модель взаємозв'язку індустрії туризму з іншими галузями виявляє мережу взаємодії об'єктів індустрії туризму, що створює цілісну систему,

де кожна галузь вносить свій важливий вклад у загальний розвиток туризму загалом та збереженню туристичних ресурсів зокрема. Гастрономія, транспорт, розміщення, торгівля, анімація та креативні індустрії безпосередньо впливають на туристичний досвід, забезпечуючи різноманітність послуг та збагачуючи культурні враження. Зовнішні фактори, як-от страхування, реклама, реабілітація та медичні послуги, гарантують безпеку, здоров'я та комфорт туристів, підвищуючи привабливість туристичних напрямків. Різноманіття форм туризму – від сентиментального до екологічного – відображає широкий спектр інтересів та потреб сучасних туристів, пропонуючи кожному індивідуальний підхід. Таким чином, інтегрована індустрія туризму стимулює не лише економічний розвиток, а й сприяє культурному збагаченню, соціальному згуртуванню та екологічному сталому розвитку регіонів, втілюючи в собі багатогранність та динаміку сучасного світу.

Інституційне забезпечення збереження та розвитку туристичних ресурсів є фундаментальним для сталого розвитку туризму, оскільки воно включає скоординовану роботу міжнародних, національних, регіональних та місцевих органів влади, а також приватного сектору. Це забезпечення передбачає формулювання політики, стандартів, інвестиційних стратегій та надання послуг, які спільно спрямовані на підтримку та оптимізацію використання туристичних ресурсів, з метою не лише економічного зростання, але й збереження природного та культурного розмаїття для майбутніх поколінь [18].

Таке забезпечення вимагає від інституцій гнучкості та здатності до адаптації в змінних умовах глобалізованого світу, що включає відповідність до міжнародних стандартів та кращих практик. Чітке розуміння ролей та відповідальності кожної з інституцій на різних рівнях, ефективна комунікація та співпраця між усіма зацікавленими сторонами є життєво необхідними для розробки та реалізації інтегрованих планів, що стосуються туристичного розвитку. В кінцевому підсумку, інституційне забезпечення має на меті збалансувати потреби туристів, бізнесу та місцевих громад, забезпечуючи при цьому збереження туристичних ресурсів для досягнення сталого розвитку.

1.3. Фактори впливу на збереження та розвиток туристичних ресурсів

Збереження та розвиток туристичних ресурсів залежить від широкого спектру факторів, які можуть впливати як позитивно, так і негативно. Передусім, природно-екологічні чинники відіграють вирішальну роль, оскільки саме вони формують основу туристичних атракцій – від унікальних природних ландшафтів до біорізноманіття. Зміна клімату, забруднення довкілля та нераціональне використання природних ресурсів можуть серйозно зашкодити цим цінностям, що вимагає уваги до сталого підходу в господарюванні та туризмі.

Економічні фактори також грають ключову роль, оскільки інвестиції в туристичну інфраструктуру, маркетинг та якість послуг безпосередньо впливають на розвиток туристичних ресурсів. Стабільність економіки та політична ситуація в країні можуть визначати інвестиційний клімат та привабливість регіону для туристів та інвесторів. З іншого боку, економічні кризи та нестабільність можуть обмежувати потоки інвестицій та знижувати кількість туристів, що призводить до втрати доходів від туризму [16].

Соціально-культурні аспекти теж відіграють суттєву роль у збереженні та розвитку туристичних ресурсів. Урахування місцевих традицій, цінностей та способу життя є важливим для підтримки суспільної підтримки туризму та забезпечення позитивного досвіду для відвідувачів. Також необхідно враховувати вплив туризму на місцеве населення, оскільки занадто інтенсивний розвиток може призвести до перенасичення, конфліктів з місцевими жителями та втрати автентичності. Саме тому гармонізація інтересів усіх сторін є ключовою для збалансованого розвитку туристичних ресурсів.

Соціально-економічні фактори відіграють важливу роль у збереженні та розвитку туристичних ресурсів, що є основою для сталого розвитку туризму. Економічні аспекти, які включають інвестиції в інфраструктуру, розвиток підприємництва та створення робочих місць, є фундаментальними для створення життєздатного та конкурентоспроможного туристичного сектору. Інвестиції в такі сфери, як готельний бізнес, транспорт та розважальні заклади, сприяють

підвищенню якості туристичних послуг і, як наслідок, збільшенню туристичного потоку та доходів від туризму.

Соціальні ресурси, такі як освіта, культурні та комунікаційні здібності місцевого населення, визначають якість взаємодії з туристами та здатність регіону задовольнити культурні та соціальні потреби відвідувачів. Крім того, соціальна стабільність і відкритість до культурного обміну сприяють створенню безпечного та привабливого середовища для туристів. Соціально-економічний розвиток також підвищує якість життя місцевих жителів, забезпечуючи їм доступ до кращих послуг і можливостей [22].

Соціально-економічні фактори впливу на збереження та розвиток туристичних ресурсів систематизовано на рис. 1.3.

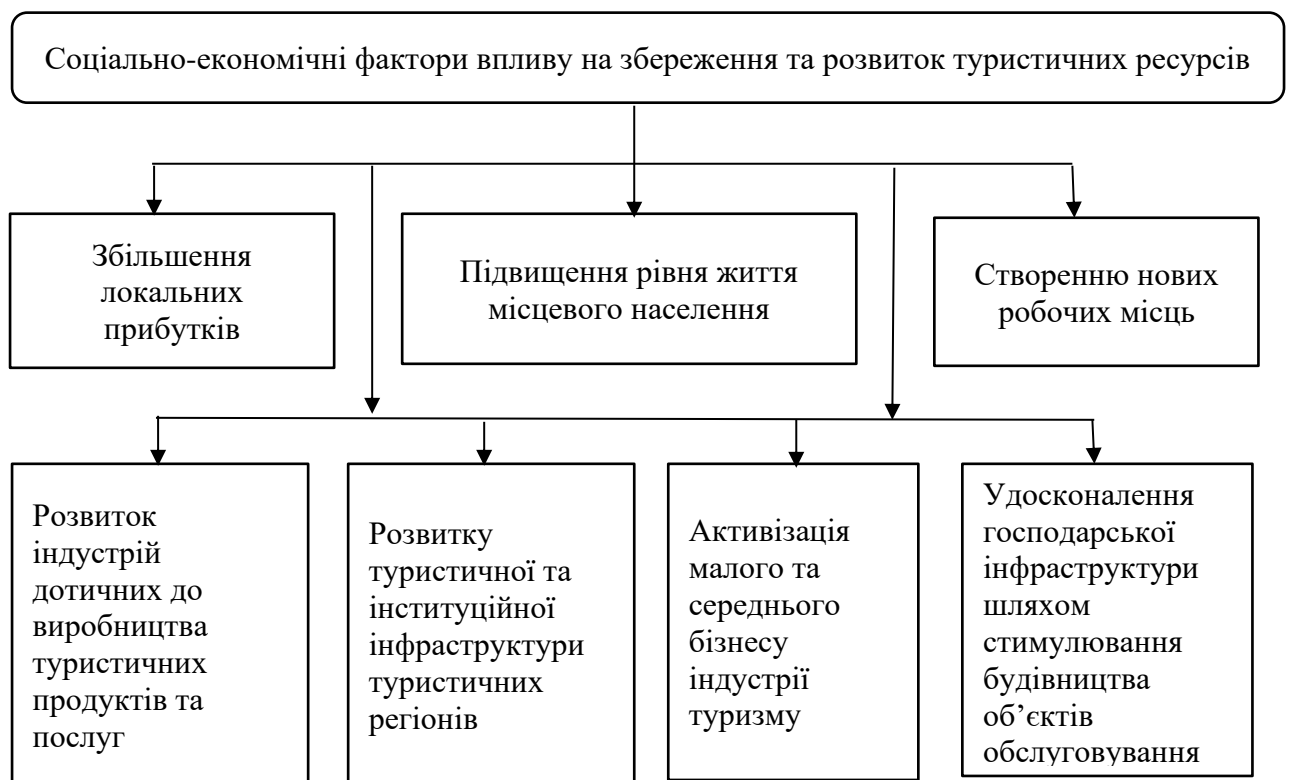


Рис. 1.3. Соціально-економічні фактори впливу на збереження та розвиток туристичних ресурсів.

Зазначене ілюструє соціально-економічні фактори, які впливають на збереження та розвиток туристичних ресурсів. Вони включають:

- збільшення локальних прибутків. Розвиток туризму може збільшити дохідність місцевої економіки через прямі витрати туристів та мультиплікативний ефект, коли гроші, витрачені туристами, використовуються для оплати послуг і товарів;

- підвищення рівня життя місцевого населення. Зазначене досягається через створення нових робочих місць, підвищення доходів та розвиток соціальних програм і інфраструктури, фінансованих за рахунок доходів від туризму;

- створення нових робочих місць. Туризм безпосередньо та опосередковано сприяє зайнятості через відкриття нових готелів, ресторанів, туристичних агенцій та інших пов'язаних з туризмом бізнесів;

- розвиток індустрій дотичних до виробництва туристичних продуктів та послуг. Це стосується розвитку таких галузей, як транспорт, гастрономія, культурні заходи, які створюють додаткову вартість для туристичної пропозиції регіону;

- розвиток туристичної та інституційної інфраструктури туристичних регіонів ключає покращення транспортної доступності, гостьової інфраструктури та публічних просторів;

- активізація малого та середнього бізнесу індустрії туризму. Підтримка підприємництва у туристичній сфері може включати надання податкових пільг, грантів, кредитів та навчальних програм для місцевих жителів;

- удосконалення господарської інфраструктури шляхом стимулювання будівництва об'єктів обслуговування. Забезпечення сучасних комунікацій, покращення комунального сервісу та створення комфортних умов для проживання та пересування.

Зазначене підкреслює, що соціально-економічний розвиток та збереження туристичних ресурсів є взаємопов'язаними процесами, які вимагають комплексного підходу, включаючи стратегічне планування та координацію між усіма зацікавленими сторонами [29].

Соціально-економічні ресурси є важливими не тільки для безпосереднього розвитку туристичної галузі, але й для ширшого економічного та соціального

прогресу регіону. Збалансоване та інтегроване управління цими ресурсами забезпечує стає зростання, зменшує бідність, покращує соціальну згуртованість і сприяє збереженню культурної спадщини та природного довкілля.

Таким чином, фактори впливу на збереження та розвиток туристичних ресурсів є множинними та взаємопов'язаними, включаючи економічні, соціальні, екологічні, культурні та політичні аспекти. Економічний розвиток через збільшення локальних прибутків та створення робочих місць прямо впливає на сталість галузі та її здатність до інновацій та розширення. Соціальні фактори, такі як підвищення рівня життя та активізація місцевих спільнот, забезпечують необхідну підтримку з боку населення та створюють благодатний ґрунт для культурного обміну та зростання туристичної привабливості. Розвиток інфраструктури та підтримка малого та середнього бізнесу сприяють динамічному та різноманітному розвитку галузі, покращуючи якість та доступність туристичних послуг. Удосконалення господарської інфраструктури стимулює інвестиції та модернізацію, забезпечуючи стійке використання ресурсів. Усі ці фактори разом формують стійке середовище, яке сприяє не лише збереженню туристичних ресурсів, але й їх розвитку та інтеграції у більш широкий соціально-економічний контекст.

Стратегічне планування та ефективне управління є ключовими для адаптації до змінних ринкових умов, екологічних викликів та соціальних очікувань. Необхідність у сталому розвитку та екологічній відповідальності стають все більш важливими, оскільки світова спільнота стає більш усвідомленою щодо глобальних екологічних питань. Також важливим є розвиток культурного розуміння та збереження історичної спадщини, які є невід'ємними складовими туристичної привабливості. У підсумку, розуміння та гармонізація цих факторів впливу є вирішальними для гарантування, що туристичні ресурси будуть збережені та розвинені таким чином, щоб вони приносили користь усім сторонам, включно з майбутніми поколіннями.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ

2.1. Аналіз сучасного стану та перспектив розвитку природних туристичних ресурсів України

Аналіз збереження та перспектив розвитку туристичних ресурсів України є актуальним завданням, з огляду на унікальне природне, історичне та культурне багатство країни. Україна володіє величезним потенціалом для розвитку різних видів туризму, від культурних та історичних турів до активного відпочинку та екотуризму. Розташування країни, її ландшафти та різноманітність кліматичних зон створюють ідеальні умови для року-в-рік зростаючого туристичного потоку, що може сприяти соціально-економічному розвитку регіонів.

Однак, збереження туристичних ресурсів потребує уваги до екологічної стійкості, адекватного управління та захисту природних заповідників та історичних пам'яток. Проблеми, такі як надмірний розвиток, несанкціоноване будівництво та забруднення довкілля, можуть підірвати природний та культурний потенціал України. Ефективне вирішення цих питань вимагає комплексного підходу, що включає правову регуляцію, освітні кампанії, а також залучення громадськості та приватного сектору [8].

Перспективи розвитку туристичних ресурсів України тісно пов'язані з її спроможністю адаптуватися до змінюваних умов глобального туристичного ринку. Це включає розробку нових туристичних продуктів, покращення якості сервісу та інфраструктури, а також використання цифрових технологій для просування і маркетингу туристичних послуг. Інтеграція сучасних тенденцій туризму, таких як сталий розвиток та індивідуальний туризм, може стати визначальною для залучення нових сегментів туристів та забезпечення довгострокового зростання індустрії туризму в Україні.

Аналіз сучасного стану розвитку туристичних ресурсів України має велике значення для визначення стратегічних напрямків подальшого просування країни на міжнародному та внутрішньому туристичному ринках. Цей аналіз дозволяє ідентифікувати сильні сторони, такі як унікальні природні ландшафти, багата історія та культура, а також виявити слабкі місця, наприклад, недостатню інфраструктуру або недоліки в сервісі, що потребують удосконалення. Такий аналіз допомагає виявити потенційні можливості для інвестицій та розробки нових туристичних продуктів, збільшуючи тим самим конкурентоспроможність України [14].

Крім того, систематичний аналіз стану туристичних ресурсів є критично важливим для забезпечення сталого розвитку туризму, що враховує екологічні та соціальні аспекти. Такий підхід спрямований на мінімізацію негативного впливу на довкілля та культурну спадщину, а також на забезпечення позитивного ефекту для місцевих громад. Визначення та управління потенційними ризиками та загрозами дозволяє зберегти туристичні ресурси для майбутніх поколінь, одночасно підвищуючи якість життя населення.

Нарешті, ретельний аналіз сприяє встановленню ефективної взаємодії між державними структурами, приватним сектором та місцевими громадами в контексті розвитку туризму. Він допомагає виявити потреби в освіті та підготовці кадрів, розробці нових законодавчих ініціатив та поліпшенні інвестиційного клімату. Врахування всіх цих аспектів є важливим для формування цілісної та прозорої політики розвитку туризму, що спрямована на використання унікальних туристичних ресурсів України з найбільшою користю для країни.

Проведемо аналіз збереження та перспектив розвитку найбільш популярних туристичних ресурсів України. Популярними є гірськолижні туристичні ресурси України (таблиця 2.1).

Карпатський регіон України – це справжній рай для любителів гірськолижного спорту та зимового відпочинку, що пропонує багатий вибір гірськолижних курортів, розташованих у різних областях.

Гірськолижні туристичні ресурси Карпатського регіону [31]

Область	Назва гірськолижного центру
Івано-Франківська	Буковель, Яблуниця, Верховина, Ворохта, Вишків, Косів, Тюдов, Шешори, Яремча
Чернівецька	Цецино, Горбова, Мигово, перевал Немчич, Сонячна долина
Львівська	Динамо-Тростян, Славське, Плай, Захар Беркут, Казкова поляна, Орявчик-Звенів, Розлуч, Тисовець
Закарпатська	Драгобрат, Пилипець, Ізки, Красія, Синяк, Верхній Студений, Воеводине, Жденієво, Міжгір'я, Подобовець, Рахів, Синевир, Ужок, Хуст, Ясиня

Івано-Франківська область відома своїм провідним гірськолижним курортом Буковель – найбільшим та найбільш оснащеним гірськолижним центром в Україні. Цей курорт пропонує відвідувачам сучасні підйомники, широкий вибір трас різного рівня складності, а також розвинену інфраструктуру, включно з готелями, спа-центрами та ресторанами. Інші місця, такі як Яблуниця, Верховина, Ворохта, Вишків, Косів, Тюдов, Шешори та Яремча, також пропонують можливості для гірськолижного спорту і відпочинку, зберігаючи при цьому більш автентичний та традиційний досвід.

Чернівецька область має свої гірськолижні центри, як-от Цецино, Горбова та Мигово, що пропонують відпочинок у мальовничих місцевостях, ідеальних для сімейного відпочинку. Ці курорти відомі своїми красивими ландшафтами та затишною атмосферою.

Львівська область з її курортами, такими як Динамо-Тростян, Славське, Плай та Захар Беркут, пропонує відвідувачам різноманітні траси та відмінні умови для катання на лижах і сноуборді, а також розважальні заходи та культурні програми, що робить їх популярними серед туристів різного віку.

Закарпатська область славиться своїми високогірними курортами, зокрема Драгобратом та Пилипцем, які приваблюють любителів екстремального зимового спорту завдяки своїм крутим схилам та глибокому природному снігу. Інші курорти, такі як Ізки, Красія, Синяк та Жденієво,

пропонують відвідувачам багатий вибір трас та відмінні умови для відпочинку серед карпатської природи.

Кожен з цих гірськолижних центрів має свої унікальні особливості та пропонує різні можливості для зимового відпочинку, вносячи значний вклад у розвиток туристичної індустрії та економіки цих регіонів. Збереження та розвиток таких центрів є важливими для залучення внутрішніх та іноземних туристів, підвищення міжнародного іміджу України як туристичної дестинації та стимулювання соціально-економічного розвитку країни.

Збереження та розвиток печер Поділля та Буковини є важливим не лише з природоохоронної точки зору, а й з перспективи розширення туристичної привабливості України. Ці красиві та історично значимі підземні формації є свідками давніх геологічних процесів та людської історії, пропонуючи унікальні місця для дослідження спелеологів, науковців та туристів. Розвиток інфраструктури навколо печер сприятиме зростанню туризму, створюючи нові економічні можливості для місцевих громад, а також дозволить залучити більшу увагу до збереження унікальних природних ресурсів та археологічних знахідок, що збільшить культурне та природне розуміння цінностей регіону.

Перелік печер Поділля та Буковини систематизовано в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Перелік печерних туристичних ресурсів Поділля та Буковини [31]

Назва	Довжина, м	Місце розташування
Атлантида	2525	с. Завалля
Вертеба	7800	с. Більче-Золоте
Вітрова	1700	с. Королівка
Гострі Говдри	2000	смт Кострижівка
Джуринська	1135	с. Нагоряни
Кристалічна	23000	с. Кривче
Млинки	40000	с. Залісся
Озерна	120000	с. Стрільківці
Олексинська	1244	с. Олексинці
Оптимістична	212000	с. Королівка
Перлина	2403	с. Кринців
Попелюшка	90200	Кривський кар'єр
Славка	9100	с. Кривче
Тимкова скеля	1180	с. Кривче
Угринь	2120	с. Угринь
Ювілейна	1500	с. Сапогів

Печери Поділля та Буковини представляють собою вражаючу колекцію підземних чудес, які різняться за розмірами та історичним значенням, формуючи важливу частину природної та культурної спадщини України. Найбільшою з них є печера Озерна у селі Стрільківці, відома своїми різноманітними підземними озерами і загальною довжиною ходів близько 120 кілометрів, що робить її однією з найбільших печер світу.

Оптимістична печера у селі Королівка, з довжиною ходів понад 212 кілометрів, є ще однією перлиною регіону, притягуючи спелеологів зі всього світу своїми величезними лабіринтами. Печера Млинки у селі Залісся також є значним об'єктом, завдяки своїм 40 кілометрам гіпсових галерей, які пропонують унікальні пригоди для відвідувачів.

Такі печери, як Вертеба з її 7,8 кілометрами підземних ходів, є значними не тільки через їх природну красу, але й через історичні знахідки, пов'язані з трипільською культурою. Атлантида, хоч і менша за розміром, з її 2525 метрами ходів, також пропонує унікальні сталагміти та сталактити для дослідження. Ці печери, разом з іншими вказаними в переліку, як Джуринська, Кристалічна, Попелюшка, Славка та Ювілейна, становлять величезний потенціал для розвитку геотуризму, освітніх програм та екологічного туризму, залучаючи одночасно увагу до необхідності збереження унікальних природних ресурсів України.

Збереження водоспадів має величезне значення не тільки з екологічної точки зору, як ключових елементів природних гідрологічних систем, але й як важливих компонентів біорізноманіття та привабливих туристичних ресурсів. Водоспади служать домом для багатьох видів флори та фауни, і їхня природна краса притягує туристів, стимулюючи розвиток місцевої економіки. Це також культурні та історичні ландмарки, що зберігають у собі розповіді про геологічну історію регіону та місцеві легенди. Збереження цих природних чудес забезпечує стале використання водних ресурсів, підтримує екологічну рівновагу та зберігає красу природного середовища для майбутніх поколінь.

Перелік найвідоміших водоспадів України представлено в таблиці 2.3.

Перелік найвідоміших водоспадів України [31]

Назва	Річка	Висота, м	Найближчий туристичний центр
Учан-Су	Учан-Су	98,5	Ялта
Кизил-Кобинський (каскад)	Кизил-Коба	50	с. Перевальне, Сімферопільський р-н
Шипіт	Шипіт	24	Перечин
Джур-Джур	Улу-Узень	17	Алушта
Червоногородський	Джурин	16	Заліщики
Головкінського	Узень-Баш	12	Алушта
Манявський	Манявка	12	Яремча
Скакало	Синявка	10	Мукачево
Сріблясті водоспади, Гук	Пістинька	4-5	Шешори
Гук	Рибниця	4	Косів

Найвідоміші водоспади України представляють собою дивовижну природну красу та відіграють важливу роль в екосистемах і туризмі країни. Водоспад Учан-Су, що на річці Учан-Су, є одним із найвищих в Україні з висотою 98,5 метра і розташований недалеко від Ялти, що робить його популярним серед туристів в Криму. Кизил-Кобинський каскад, який падає з висоти 50 метрів на річці Кизил-Коба, розташований поруч з селом Перевальне та є значною природною визначною пам'яткою Сімферопільського району.

Шипіт, що пропадає з висоти 24 метри на річці Шипіт неподалік від Перечина, є одним із живописних місць Закарпаття, відомим своєю доступністю та красою, особливо під час осіннього листопаду. Джур-Джур на річці Улу-Узень з висотою 17 метрів біля Алушти часто описують як найгучніший водоспад Криму, що приваблює відвідувачів своїми мальовничими водоспадами та чистою водою.

Червоногородський водоспад на Джурині в Заліщиках та Манявський на річці Манявка біля Яремче є чудовими прикладами водоспадів Прикарпаття, які пропонують не тільки неймовірні краєвиди, але й багаті історії. Менші, але не менш красиві водоспади, такі як Головкінського та Скакало, а також Сріблясті водоспади і Гук в Карпатах, демонструють різноманітність водних ресурсів України та їхню привабливість для екотуризму та відпочинку. Збереження цих природних див дозволяє не лише збагатити екологічний туризм, але й сприяє

охороні водних басейнів та забезпечує збереження природного балансу регіонів.

Збереження біосферних заповідників України має критичне значення для охорони біорізноманіття, підтримки екологічної рівноваги та забезпечення сталого розвитку. Ці заповідники є домом для численних видів флори та фауни, багато з яких є рідкісними або знаходяться під загрозою зникнення. Через своє велике наукове, екологічне та освітнє значення, біосферні заповідники відіграють ключову роль у збереженні природних екосистем, дозволяючи проводити дослідження, що сприяють розумінню процесів у природі та впливу людської діяльності на довкілля. Перелік біосферних заповідників України представлено на рис. 2.4.

Таблиця 2.4

Перелік біосферних заповідників України [31]

Назва	Рік створення	Площа (га)	Область
Чорнобильський радіаційно-екологічний біосферний заповідник	2016	226964,7	у межах Іванківського та Поліського районів Київської області у Зоні відчуження Чорнобильської АЕС
Асканія-Нова ім. Ф. Фальц-Фейна	1983	33307,6	Херсонська область
Дунайський біосферний заповідник	1998	50252,9	Одеська область
Карпатський біосферний заповідник	1968	57880	Закарпатська область
Чорноморський біосферний заповідник	1983	109254,8	Херсонська, Миколаївська області

Крім того, біосферні заповідники є важливими для здійснення екологічного виховання та освіти, надаючи унікальні можливості для дослідників, студентів та туристів дізнатися про природу та значення її збереження. Ці заповідники також сприяють розвитку екотуризму, який, будучи сталою формою туризму, дозволяє місцевим громадам отримувати економічні вигоди без шкоди для природи.

Збереження біосферних заповідників в Україні, таким чином, має важливе значення не тільки для збереження природної спадщини країни, але й

для підтримки глобальних зусиль у сфері охорони навколишнього середовища, зменшення впливу зміни клімату та забезпечення збалансованого розвитку для майбутніх поколінь.

Біосферні заповідники України представляють собою ключові території для збереження природного різноманіття та наукових досліджень.

Чорнобильський радіаційно-екологічний біосферний заповідник, створений у 2016 році, охоплює площу близько 226964,7 га у межах Іванківського та Поліського районів Київської області у Зоні відчуження Чорнобильської АЕС. Цей заповідник є унікальним прикладом того, як природа може відновлюватися після антропогенного впливу, і становить значний інтерес для науковців та екологів.

Асканія-Нова створена у 1983 році, займає площу 33307,6 га у Херсонській області. Цей заповідник відомий своїми унікальними степовими ландшафтами та різноманіттям фауни, включаючи багато видів, які знаходяться під загрозою зникнення.

Дунайський біосферний заповідник, створений у 1998 році, з площею 50252,9 га розташований у Одеській області. Цей заповідник є важливим для збереження водно-болотних угідь, що є місцем гніздування та міграції численних видів птахів.

Карпатський біосферний заповідник, заснований у 1968 році, охоплює 57880 га в Закарпатській області. Він представляє карпатські ліси та гірські екосистеми, важливі для збереження генетичних ресурсів, флори та фауни.

Чорноморський біосферний заповідник, створений у 1983 році, з площею 109254,8 га, розташований на території Херсонської та Миколаївської областей, є важливим для збереження морських та прибережних екосистем.

Кожен з цих заповідників відіграє важливу роль у збереженні унікальних природних ландшафтів України, підтримці біорізноманіття та проведенні наукових досліджень, що має велике значення для екологічного та культурного спадку країни.

Збереження біосферних резерватів України має критичне значення як для збереження унікальних природних екосистем, так і для підтримки глобальних зусиль у сфері охорони біорізноманіття. Ці резервати служать як майданчики для наукових досліджень природних процесів і впливу людської діяльності на природне середовище. Вони також відіграють ключову роль у забезпеченні екологічного виховання, сприяючи розумінню важливості збереження природи та сталого використання природних ресурсів. Крім того, біосферні резервати сприяють розвитку екотуризму та місцевої економіки, забезпечуючи місцевим громадам альтернативні джерела доходів. Таким чином, збереження цих територій є важливим для забезпечення екологічного балансу, культурного розмаїття та соціально-економічного розвитку України.

Перелік біосферних резерватів України представлено в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Перелік біосферних резерватів України [31]

Назва	Рік створення	Площа (га)	Область
Чорноморський біосферний заповідник	1983 (1927)	109254,8	Херсонська, Миколаївська області
Карпатський біосферний заповідник	1968	5788	Закарпатська область
Дунайський біосферний заповідник	1998	50252,9	Одеська область, Румунія
Східні Карпати	1998	58587	Закарпатська область, Львівська область, Польща, Словаччина
Західне Полісся	2002	48977	Волинська область В Україні Шацький Національний природний парк
Деснянський біосферний резерват	2009	58293	Сумська область
Розточчя	2011	2084,5	Львівська область

Біосферні резервати України представляють собою унікальні природні території, які зіграють важливу роль у збереженні біорізноманіття та підтримці екологічної стійкості.

Чорноморський біосферний заповідник, існуючий з 1983 року (з 1927 року як заповідник), охоплює 109254,8 га територій Херсонської та

Миколаївської областей. Цей заповідник включає важливі морські екосистеми та водно-болотні угіддя.

Карпатський біосферний заповідник, створений у 1968 році, розташований в Закарпатській області та охоплює площу 57880 га, є важливим для збереження гірських екосистем Карпат.

Дунайський біосферний заповідник, заснований у 1998 році, охоплює 50252,9 га і розташований у Одеській області та Румунії. Заповідник є ключовим для збереження біорізноманіття Дунаю та його водно-болотних угідь.

Біосферний резерват «Східні Карпати», створений у 1998 році, з площею 58587 га, розташований у Закарпатській, Львівській областях, а також в Польщі та Словаччині, є важливим для збереження гірських ландшафтів та екосистем.

Західне Полісся, створений у 2002 році, займає 48977 га у Волинській області та включає Шацький Національний природний парк, важливий для збереження унікальних водно-болотних та лісових екосистем.

Деснянський біосферний резерват, заснований у 2009 році, з площею 58293 га, розташований у Сумській області, відіграє важливу роль у збереженні річкових та лісових екосистем.

Розточчя, створений у 2011 році, займає 2084,5 га в Львівській області, є важливим для збереження лісових та лугових екосистем.

Ці біосферні резервати представляють собою важливі природні скарби України, їх збереження є ключовим для охорони природного спадку, підтримки біорізноманіття та сталого розвитку.

Збереження природних заповідників України є важливим не лише для охорони унікальних екосистем та біорізноманіття країни, але й як ключовий елемент глобальних зусиль зі сталого розвитку та боротьби зі зміною клімату. Природні заповідники служать як важливі місця для збереження рідкісних та зникаючих видів флори та фауни, підтримуючи екологічну рівновагу та захищаючи природні ресурси від антропогенного впливу. Вони також є життєво

важливими для наукових досліджень, дозволяючи вченим вивчати природні процеси та вплив змін у навколишньому середовищі.

Природні заповідники України представляють собою різноманітну мозаїку природних територій, кожна з яких має своє унікальне значення для збереження біорізноманіття та природних ландшафтів. Перелік природних заповідників України представлено в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Перелік природних заповідників України [31]

Назва	Рік створення	Площа (га)	Область
Дніпровсько-Орільський природний заповідник	1990	3766	Дніпропетровська область
Древлянський природний заповідник	2009	30873	Житомирська область
Казантипський природний заповідник	1998	450	АРК
Канівський природний заповідник	1923	2027	Черкаська область
Карадазький природний заповідник	1979	2872	АРК
Кримський природний заповідник	1923	44175	АРК
Луганський природний заповідник	1968	2122	Луганська область
Опукський природний заповідник	1998	1592	АРК
Поліський природний заповідник	1968	20104	Житомирська область
Природний заповідник «Горгани»	1996	5344	Івано-Франківська область
Природний заповідник «Медобори»	1990	10521	Тернопільська область
Природний заповідник «Мис Март'ян»	1973	240	АРК
Природний заповідник «Михайлівська цілина»	2009	883	Сумська область
Природний заповідник «Розточчя»	1984	2085	Львівська область
Природний заповідник «Сланецький степ»	1996	1676	Миколаївська область
Рівненський природний заповідник	1999	42289	Рівненська область
Український степовий природний заповідник	1961	3336	Донецька область
Черемський природний заповідник	2001	2976	Волинська область
Ялтинський гірсько-лісовий природний заповідник	1973	14523	АРК

Крім того, заповідники мають значну освітню та рекреаційну цінність, забезпечуючи місця для екологічного туризму, виховання громадської

свідомості щодо охорони природи та популяризації природознавчих знань. Вони сприяють підвищенню екологічної освіти та культури, важливих для розвитку екологічно відповідального суспільства.

Збереження природних заповідників також сприяє розвитку місцевої економіки через екотуризм та пов'язані з ним види діяльності, забезпечуючи економічні можливості для місцевих громад. Це підкреслює важливість інтегрованого підходу до охорони природних територій, що враховує потреби природи, місцевих спільнот та економіки, а також важливість міжнародної підтримки та співпраці в збереженні цих цінних ресурсів для майбутніх поколінь.

Збереження національних природних парків України є надзвичайно важливим для забезпечення екологічного балансу, охорони біорізноманіття та підтримки сталих екосистем. Ці парки є домівкою для численних видів рослин та тварин, включаючи рідкісні та зникаючі види, і відіграють ключову роль у збереженні природних ландшафтів та екологічних зон. Вони також мають значне культурне, історичне та наукове значення, є місцями для освітньої та наукової діяльності, екологічного виховання та розвитку екотуризму. Збереження національних парків сприяє підтримці екологічної стабільності, надає можливості для відпочинку та рекреації, а також вносить вклад у соціально-економічний розвиток місцевих громад через створення нових робочих місць та розвиток туризму. Перелік національних природних парків України представлено в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Перелік національних природних парків України [31]

Назва	Рік створення	Площа (га)	Область
Азово-Сиваський	1993	52154	Херсонська область
Бузький Гард	2009	6138	Миколаївська область
Білобережжя Святослава	2009	35223	Миколаївська область
Білоозерський	2009	7014	Київська область
Бойкіщина	2019	12240	Львівська область
Великий Луг	2006	16756	Запорізька область
Верхнє Побужжя	2013	108000	Хмельницька область
Верховинський	2010	12023	Івано-Франківська область
Вижницький	1995	7928	Чернівецька область

продовження табл. 2.7

Галицький	2004	14685	Івано-Франківська область
Гетьманський	2009	23360	Сумська область
Голосіївський	2007	4525	м. Київ
Гомільшанські ліси	2004	14315	Харківська область
Гуцульщина	2002	32271	Івано-Франківська область
Дворічанський	2009	3131	Харківська область
Дермансько-Острозький	2009	1648	Рівненська область
Деснянсько-Старогутський	1999	16215	Сумська область
Джарилгацький	2009	10000	Херсонська область
Дністровський каньйон	2010	10829	Тернопільська обл.
Залісся	2009	14836	Чернігівська, Київська області
Зачарований край	2009	6101	Закарпатська область
Ічнянський	2004	9666	Чернігівська область
Кам'янська Січ	2019	12261	Херсонська область
Кармелюкове Поділля	2010	20203	Вінницька область
Карпатський	1980	50303	Івано-Франківська область
Кременецькі гори	2009	6951	Тернопільська обл.
Кремінські ліси	2019	7269	Луганська область
Мале Полісся	2013	9515,1	Хмельницька область
Мезинський	2006	31035	Чернігівська область
Меотида	2009	20720	Донецька область
Нижньодніпровський	2015	80177	Херсонська область
Нижньодністровський	2008	21311	Одеська область
Нижньосульський	2010	16879	Полтавська область
Нобельський	2019	25318	Рівненська область
Олешківські піски	2010	8020	Херсонська область
Пирятинський	2009	12028	Полтавська область
Подільські Товтри	1996	261316	Хмельницька область
Приазовський	2010	78127	Запорізька область
Прип'ять-Стохід	2007	39316	Волинська область
Північне Поділля	2010	15588	Львівська область
Святі Гори	1997	40609	Донецька область
Синевир	1989	40400	Закарпатська область
Сколівські Бескиди	1999	35684	Львівська область
Слобожанський	2009	5244	Харківська область
Синьогора	2009	10866	Івано-Франківська область
Тузловські лимани	2010	27865	Одеська область
Ужанський	1999	39159	Закарпатська область
Хотинський	2010	9400	Чернівецька область
Цуманська пуца	2010	33475	Волинська область
Чарівна гавань	2009	6270	АР Крим
Черемоський	2009	7118	Чернівецька область
Шацький	1983	32515	Волинська область
Яворівський	1998	7079	Львівська область

Зазначимо, що через військове вторгнення росії в Україну значна частина заповідних територій є знищеною, що становить серйозну екологічну загрозу. Втрати включають не тільки фізичне руйнування ландшафтів та екосистем, але й непоправні шкоди біорізноманіттю, включаючи загибель рослин та тварин, багато з яких є унікальними або знаходяться під загрозою зникнення. Це також перешкоджає науковим дослідженням та зусиллям з охорони природи, а також знищує екосистеми, що могли б сприяти зменшенню впливу зміни клімату. Відновлення та реабілітація цих територій після закінчення конфлікту будуть вимагати значних зусиль, ресурсів та міжнародної підтримки, щоб повернути їм колишню екологічну цінність та функціональність.

Стан та розвиток природних туристичних ресурсів України свідчить про великий потенціал та важливість цієї сфери для країни. Україна володіє різноманітними та багатими природними ресурсами, від мальовничих гір Карпат до широких степів, від густонаселених лісів Полісся до берегів Чорного моря. Ці ресурси пропонують широкий спектр можливостей для розвитку різних видів туризму, включаючи екотуризм, гірськолижний туризм, водний туризм, а також культурно-історичний туризм.

Попри цей потенціал, існують виклики, пов'язані зі збереженням та сталим використанням цих ресурсів, особливо в контексті змін клімату, екологічних проблем та потреби у збалансованому розвитку. Забезпечення сталості та охорона природних ресурсів мають бути ключовими пріоритетами в політиці розвитку туризму в Україні. Важливо пам'ятати, що інвестиції в інфраструктуру, освіту та маркетинг, а також врахування інтересів місцевих громад і залучення приватного сектора, мають велике значення для підвищення туристичної привабливості та забезпечення сталого розвитку цієї галузі.

Україна стоїть перед можливістю використати свої природні туристичні ресурси для сприяння економічному розвитку, одночасно підтримуючи своє природне спадщину та забезпечуючи збереження її унікального біорізноманіття для майбутніх поколінь.

2.2. Діагностика стану та перспектив розвитку туристичних ресурсів Волинської області

Діагностика стану та перспектив розвитку туристичних ресурсів Волинської області має важливе значення для визначення потенціалу регіону у сфері туризму та розробки ефективних стратегій його розвитку. Волинь з її багатою історією, культурним різноманіттям, живописними ландшафтами, численними озерами та історичними пам'ятками володіє значним туристичним потенціалом. Аналіз цього потенціалу, включаючи оцінку існуючих туристичних атракцій, інфраструктури, екологічного стану та інших ключових факторів, є важливим для розуміння поточної ситуації та ідентифікації можливостей для розвитку.

Цей аналіз також має велике значення для залучення інвестицій, планування сталого використання природних ресурсів, збереження культурної та історичної спадщини, а також для підвищення конкурентоспроможності регіону на внутрішньому та міжнародному туристичному ринках. Подальший розвиток туризму у Волинській області може сприяти економічному зростанню, створенню нових робочих місць та підвищенню якості життя місцевих жителів, одночасно зберігаючи та популяризуючи унікальні природні та культурні ресурси регіону [37].

Групування проблем, що ставлять під загрозу збереження та розвиток туристичних ресурсів Волинського регіону, є важливим кроком у розробці ефективної стратегії розвитку туризму. Це дозволяє зрозуміти повноту складнощів, які виникають на шляху реалізації туристичного потенціалу, та сприяє системному підходу в рішенні цих проблем. Категоризація викликів, зокрема теоретико-методологічних, організаційно-правових, соціально-економічних, рекламно-інформаційних, а також природно-екологічних, уможливорює призначення відповідальності, координацію зусиль різних зацікавлених сторін та залучення необхідних ресурсів для вирішення кожного з цих аспектів. Такий аналітичний підхід є невід'ємною частиною планування

сталого туризму, що прагне до збереження культурної і природної спадщини Волині для нинішніх та майбутніх поколінь. Групування проблем, які негативно впливають на збереження та розвиток туристичних ресурсів Волинського регіону систематизовано в таблиці 2.8.

Таблиця 2.8

Групування проблем, які негативно впливають на збереження та розвиток туристичних ресурсів Волинського регіону

<i>Теоретико-методологічні проблеми:</i>
<ul style="list-style-type: none"> – недостатність термінологічної бази збереження та розвиток туристичних ресурсів; – незначний рівень досліджень і наукових розробок щодо збереження туристичних ресурсів; – нестача кваліфікованих кадрів, які вміють стало розвивати туризм
<i>Організаційно-правові проблеми:</i>
<ul style="list-style-type: none"> – законодавство про туризм та збереження туристичних ресурсів є недостатнім; – низький рівень державної підтримки та туристичного використання ряду об'єктів; – бюрократія управління туризмом на різних рівнях (державному та регіональному).
<i>Соціально-економічні проблеми:</i>
<ul style="list-style-type: none"> – недосконалий стан розвитку туристичної інфраструктури; – низький рівень фінансування індустрії туризму; – недовіра інноваційних інструментів збереження туристичних ресурсів.
<i>Рекламно-інформаційні проблеми:</i>
<ul style="list-style-type: none"> – низький рівень інформаційно-рекламного забезпечення розвитку туризму; – відсутність єдиного кадастру туристичних ресурсів в регіоні; – інтернет недостатньо насичений матеріалами про потенціал туризму регіону
<i>Природно-екологічні проблеми:</i>
<ul style="list-style-type: none"> – у більшості людей відсутній належний рівень екологічної культури та поведінки; – багато об'єктів туризму забруднені різноманітними відходами на їх території

Проблематика збереження та розвитку туристичних ресурсів Волинського регіону є багатогранною і включає кілька основних груп проблем, які потребують уваги та вирішення.

Теоретико-методологічні проблеми виявляються в недостатності термінологічної бази, що ускладнює формування єдиного наукового підходу до розуміння та класифікації туристичних ресурсів. Окрім того, існує низький рівень досліджень і наукових розробок в області збереження та сталого розвитку туризму, що не дозволяє повноцінно використовувати існуючий потенціал регіону. Критичною є також нестача кваліфікованих кадрів, здатних реалізувати сучасні стратегії розвитку туристичної галузі.

Організаційно-правові проблеми включають в себе недосконалість існуючого законодавства у сфері туризму, що не відповідає потребам часу та не сприяє ефективному збереженню ресурсів. Це доповнюється низьким рівнем державної підтримки та складнощами у використанні багатьох туристичних об'єктів. Бюрократія в управлінні туризмом на всіх рівнях також серйозно гальмує ініціативи та проєкти, спрямовані на розвиток сфери.

Соціально-економічні проблеми охоплюють недостатній стан розвитку туристичної інфраструктури, що не відповідає сучасним вимогам туристів, та обмежене фінансування індустрії, яке унеможливорює значні інвестиції в галузь. Крім того, інноваційні інструменти збереження та розвитку туристичних ресурсів часто виявляються неефективними через відсутність компетенцій та ресурсів для їх реалізації.

Рекламно-інформаційні проблеми з'являються через недостатню присутність та якість інформаційно-рекламного забезпечення, яке є критично важливим для приваблення туристів. Відсутність єдиного кадастру туристичних ресурсів робить складним доступ до інформації про них, а недостатнє наповнення інтернету матеріалами про туристичний потенціал регіону обмежує його промоцію.

Природно-екологічні проблеми стосуються відсутності екологічної свідомості та відповідальної поведінки серед населення, що призводить до забруднення та погіршення стану туристичних об'єктів. Багато природних і культурних пам'яток страждають від недбалості та відходів, що позначається на їхній збереженості та атрактивності.

Проведення SWOT-аналізу для збереження та розвитку туристичних ресурсів є надзвичайно важливим інструментом стратегічного планування, оскільки він дозволяє виявити основні внутрішні та зовнішні фактори, які впливають на сектор туризму. Аналізуючи сильні та слабкі сторони, можливості та загрози, керівники та планувальники отримують цінну інформацію, яка може бути використана для формулювання ефективних

стратегій, які сприятимуть сталому розвитку та конкурентоспроможності туристичної індустрії (рис. 2.1).

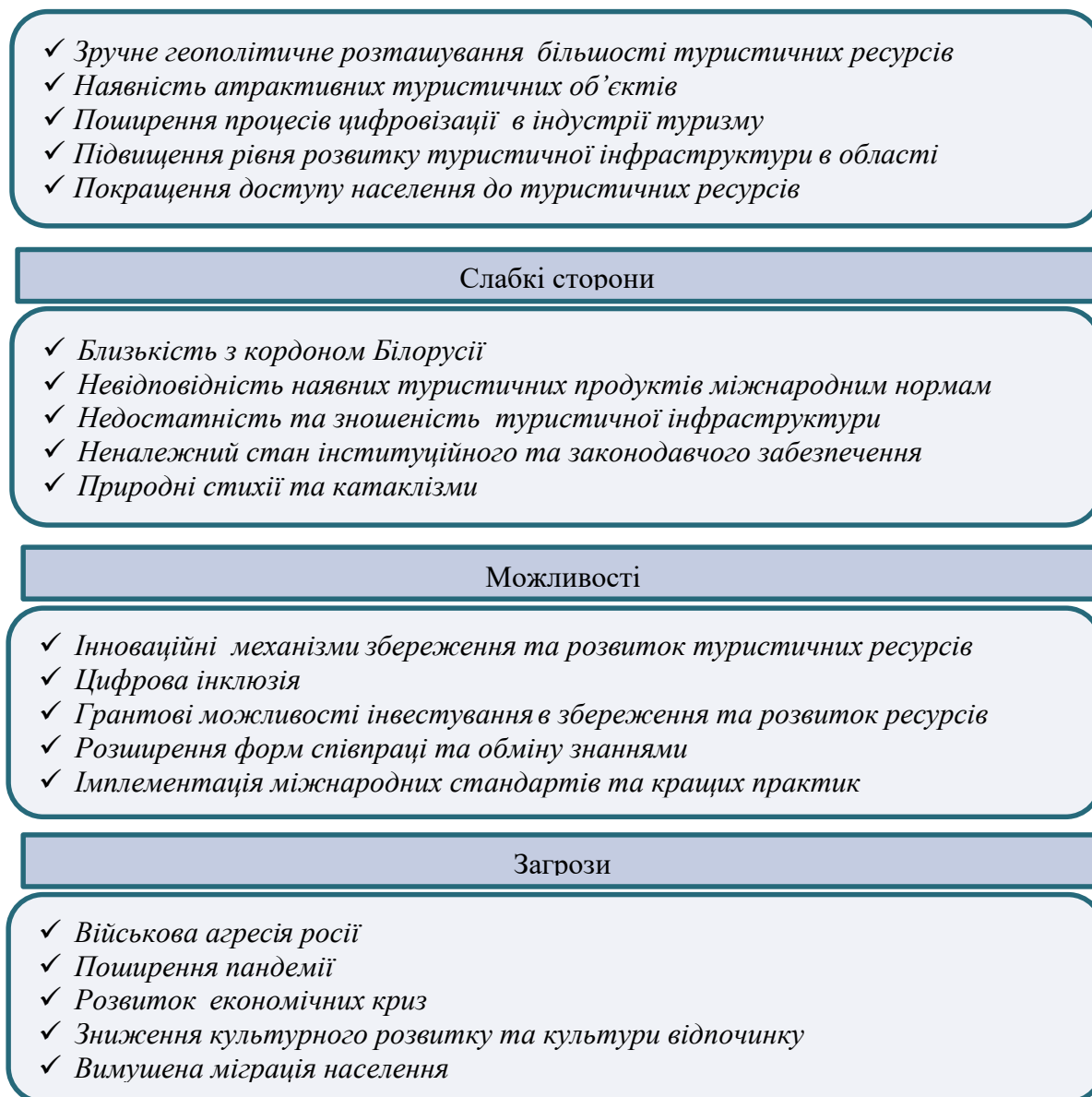


Рис. 2.1. SWOT-аналіз збереження та розвитку туристичних ресурсів Волинської області

Представлена матриця SWOT-аналізу збереження та розвитку туристичних ресурсів Волинської області [11] є методом стратегічного планування. До сильних сторін віднесено:

- зручне геополітичне розташування більшості туристичних ресурсів;
- наявність атракційних туристичних об'єктів;
- покращення процесів інформатизації в індустрії туризму;

- підвищення рівня розвитку туристичної інфраструктури в області;
- покращення доступу населення до туристичних ресурсів.

Основними слабкими сторонами є:

- близькість з кордоном Білорусії;
- необхідність навчання туристичних продуктів міжнародним нормам;
- недостатність та застарілість туристичної інфраструктури тощо.

SWOT-аналіз може бути використаний для планування стратегій збереження та розвитку туристичних ресурсів у Волинській області, щоб максимізувати використання сильних сторін і можливостей, мінімізувати вплив слабких сторін і уникнути загроз.

На Волині окрім природних туристичних ресурсів є багато привабливих культурних ресурсів. Перспективні туристичні атрактори Волинської області представлено на рис. 2.2.



Рис. 2.2. Перспективні туристичні атрактори Волинської області [11].

Картосхема виділяє перспективні туристичні атракції у Волинській області. Кожне місце пов'язане з певним культурним або історичним об'єктом, як це показано на маленьких зображеннях та підписах поруч із картою. Наприклад, Волинь є малою батьківщиною Лесі Українки, а саме село Колодяжне приваблює шанувальників Лесі Українки, відомої української письменниці; Луцький замок є символом міста та Волині.

У світлі аналізу проблем, що негативно впливають на збереження та розвиток туристичних ресурсів Волинського регіону, критичним є необхідність комплексного підходу до вирішення цих викликів. Важливо, що кожна група проблем – теоретико-методологічна, організаційно-правова, соціально-економічна, рекламно-інформаційна та природно-екологічна, потребує специфічних інтервенцій. Це передбачає створення чіткої та зрозумілого механізму збереження та розвитку туристичних ресурсів.

Також важливо виховувати екологічну свідомість серед населення та забезпечувати належний догляд за природними та культурними об'єктами. Тільки за умови такої інтегрованої роботи можливе досягнення збалансованого розвитку туризму в Волинській області, що забезпечить збереження її унікальної спадщини та стимулювання соціально-економічного прогресу регіону.

Діагностика стану та перспектив розвитку туристичних ресурсів Волинської області виявила суттєвий потенціал для зростання та сталого розвитку цієї галузі. Волинь володіє низкою унікальних історичних, культурних та природних атракцій, які можуть привабити внутрішніх та зарубіжних туристів. Однак, для ефективного реалізування цього потенціалу важливо зосередитися на вирішенні існуючих проблем, таких як недостатньо розвинена інфраструктура, обмежені маркетингові зусилля, а також покращення законодавчої та організаційної підтримки сектору.

Висновок діагностики підкреслює необхідність інтегрованого підходу, який включає розробку та впровадження стратегій сталого туризму, інвестицій у туристичну інфраструктуру, та використання інноваційних технологій для забезпечення кращого доступу до інформації та послуг. Залучення місцевих громад, підвищення якості навчання та розвитку кадрового потенціалу у сфері туризму, а також ефективне використання цифрового маркетингу можуть значно покращити привабливість регіону для туристів.

РОЗДІЛ 3. МЕХАНІЗМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

3.1. Збалансований розвиток туристичних ресурсів регіонів

Туристичний сектор України володіє великим потенціалом завдяки своїй багатій історії, різноманітності культур та природнім красотам. Водночас, сучасні умови вимагають адаптації та інноваційних підходів до збереження та розвитку туристичних ресурсів. З огляду на глобальні виклики, такі як зміна клімату, політична невизначеність та економічні трансформації, розробка ефективних механізмів забезпечення сталого розвитку стає особливо актуальною [19].

Впровадження стратегій збереження включає в себе захист неповторних природних ландшафтів, історичних пам'яток та культурної спадщини. Це вимагає комплексного підходу, який об'єднує зусилля уряду, місцевих громад та приватного сектору. Ключовими елементами є інвестування в інфраструктуру, розробка нових туристичних продуктів та послуг, а також застосування сучасних технологій для покращення досвіду туристів.

Що стосується розвитку, то акцент зміщується на створення умов для зростання туристичного потоку, зокрема через маркетингові кампанії, які підвищують міжнародну видимість України як привабливого туристичного напрямку. Окрім того, важливим аспектом є розвиток людських ресурсів, зокрема навчання та професійний розвиток у сфері туризму, що забезпечує високий рівень сервісу та гостинності. У поєднанні з екологічною відповідальністю та залученням громад, такі ініціативи можуть підтримувати сталий розвиток та розширення туристичного сектору.

Збалансований розвиток туристичних ресурсів регіонів є ключовою передумовою для сталого розвитку національної економіки. Він передбачає гармонійне поєднання зусиль щодо використання туристичного потенціалу зі збереженням природного, культурного та соціального середовища. Особлива

увага приділяється розумному використанню ресурсів, залученню місцевих громад та захисту інтересів поколінь майбутнього. Це створює основу для довготривалого та ефективного розвитку туризму, який сприяє економічному зростанню та покращенню якості життя населення.

Реалізація концепції збалансованого розвитку вимагає інтеграції туризму в загальну стратегію регіонального планування. Це означає створення сприятливого інвестиційного клімату, розробку інфраструктурних проєктів, що враховують екологічні норми та соціальні потреби, а також запровадження інноваційних технологій у сфері туризму. Ключовими аспектами є також підвищення якості навчання працівників туристичної індустрії, підтримка малого та середнього бізнесу в туристичній сфері, а також розробка маркетингових стратегій, які зосереджуються на унікальних особливостях кожного регіону.

Основи збалансованого регіонального розвитку індустрії туризму на основі збереження та розвитку туристичних ресурсів представлено на рис. 3.1.

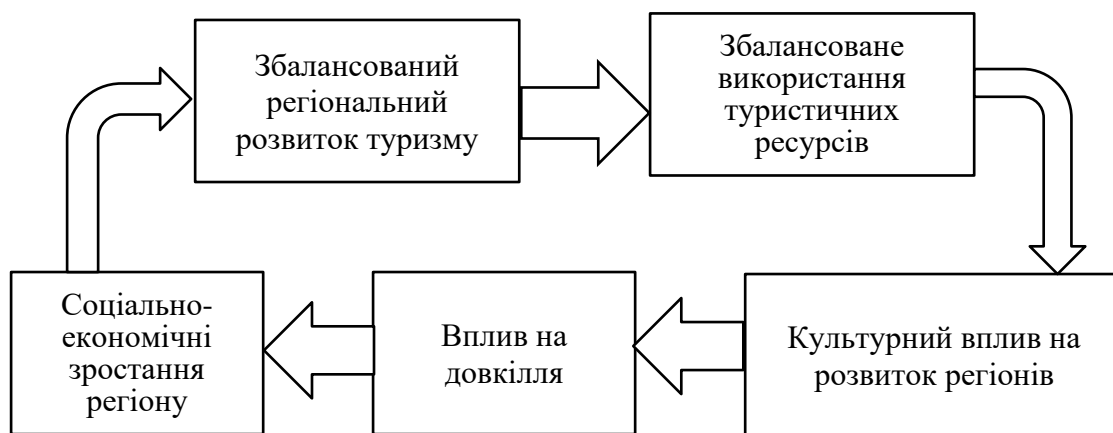


Рис.3.1. Основи збалансованого регіонального розвитку індустрії туризму на основі збереження та розвитку туристичних ресурсів

Запропонована схема, яка ілюструє основи збалансованого регіонального розвитку індустрії туризму, заснованого на збереженні туристичних ресурсів. Схема складається з чотирьох взаємопов'язаних блоків, які формують циклічний процес, що сприяє стійкості та розвитку туризму в регіоні. Ось її основні компоненти:

- збалансований регіональний розвиток туризму підкреслює необхідність врахування різних аспектів при плануванні та розвитку туристичної індустрії на регіональному рівні. Він підтримує ідею, що розвиток туризму повинен бути гармонізований з іншими секторами економіки та суспільного життя;

- збалансоване використання туристичних ресурсів акцентує увагу на важливості сталого використання туристичних ресурсів, що включає захист природного середовища, історичної спадщини та культурної ідентичності, забезпечуючи їх доступність для майбутніх поколінь;

- вплив на довкілля визнається, що туризм має значний вплив на природне та соціальне середовище регіону. Відповідальний підхід до туризму передбачає мінімізацію негативного впливу на довкілля, збереження біорізноманіття та підтримку екологічних ініціатив;

- культурний вплив на розвиток регіонів визначає розуміння та підтримка культурного впливу туризму є суттєвим для збереження культурної унікальності та розвитку регіональної ідентичності. Туризм повинен виступати як засіб просування культурних цінностей та традицій;

- соціально-економічний зростання регіону сприяє соціально-економічному зростанню регіону через туризм є важливим аспектом. Розвиток туризму повинен вести до створення нових робочих місць, підвищення доходів та поліпшення життєвого рівня місцевого населення.

3.2. Механізми збереження та розвитку туристичних ресурсів в регіонах України

Визначення регіональних механізмів збереження та розвитку туристичних ресурсів в Україні є вкрай доцільним у контексті сталого розвитку та оптимізації використання природних та культурних ресурсів країни. Такий підхід дозволяє врахувати специфіку кожного регіону, його потенціал, історико-культурну спадщину, природні особливості та економічні можливості. Встановлення ефективних механізмів сприяє раціональному плануванню,

управлінню та просуванню туризму, водночас забезпечуючи збереження його ресурсів для майбутніх поколінь (рис. 3.2)



Рис. Регіональні механізми збереження та розвитку туристичних ресурсів в регіонах України

Інституційно-правовий механізм забезпечує правову основу для регулювання галузі, що сприяє створенню стандартів якості та безпеки. Організаційно-управлінський механізм дозволяє впроваджувати стратегії, які спрямовані на розвиток туристичних регіонів, забезпечуючи координацію між різними органами влади та зацікавленими сторонами. Соціальний аспект включає в себе розвиток туристичного сектору як засобу підвищення зайнятості та доходів місцевого населення. Фінансово-економічний механізм передбачає

встановлення фінансових інструментів та стимулів, які можуть залучити інвестиції в туристичну інфраструктуру та сервіси. Нарешті, інформаційно-комунікаційний механізм включає розвиток технологій та інформаційних систем, які підвищують доступність та видимість туристичних ресурсів.

Визначення та впровадження цих механізмів є не тільки доцільним, але й необхідним для створення умов, за яких туристичний сектор може ефективно розвиватися, забезпечуючи економічне зростання та соціальне благополуччя, в той же час зберігаючи унікальність та цілісність природного та культурного середовища України.

Україна – країна з величезним туристичним потенціалом, який охоплює різноманітні ландшафти, багату культурну спадщину та історичні пам'ятки. Збереження та розвиток туристичних ресурсів в регіонах країни вимагає впровадження цілеспрямованих механізмів, що забезпечують сталий розвиток галузі, враховуючи економічні, соціальні, екологічні та культурні аспекти. Це не тільки сприятиме економічному зростанню та підвищенню добробуту населення, але й допоможе зберегти унікальну природу та культуру для наступних поколінь [11].

Ефективні інституційно-правові рамки, розробка та впровадження регіональних стратегій розвитку, а також створення сприятливих умов для інвестування у туристичну інфраструктуру є ключовими чинниками успіху в цій сфері. Водночас, важливим є врахування соціальної відповідальності та забезпечення інклюзивного зростання, що включає залучення місцевих громад та малого та середнього бізнесу в процесі прийняття рішень та реалізації проектів. Інформаційно-комунікаційні технології та цифрова інклюзія відіграють роль у підвищенні доступності та привабливості туристичних ресурсів, а також у створенні позитивного іміджу України як туристичного напрямку на міжнародному рівні.

Узагальнюючи, механізми збереження та розвитку туристичних ресурсів в регіонах України повинні бути комплексними та багатограними,

забезпечуючи злагоджену взаємодію між усіма зацікавленими сторонами, а також гнучкість та адаптивність до змінних умов та викликів сучасності.

Запропонований механізм збереження та розвитку туристичних ресурсів у регіонах України підкреслює, що цілеспрямовані та багатогранні стратегії є ключовими для ефективної реалізації туристичного потенціалу країни. Розробка та застосування комплексних інституційно-правових, організаційно-управлінських, соціальних, фінансово-економічних та інформаційно-комунікаційних механізмів дозволяє створювати стійку основу для збереження природної та культурної спадщини, а також для стимулювання інновацій та інвестицій в туристичний сектор.

Управління туристичними ресурсами має враховувати місцеві особливості та потреби, забезпечуючи при цьому відповідність до міжнародних стандартів і практик. Важливим аспектом є взаємодія з місцевими громадами та зацікавленими сторонами, що забезпечує соціально відповідальний розвиток та підвищує економічні вигоди для регіонів. Напрацювання механізмів, які допомагають адаптуватися до змін економічного клімату та туристичних тенденцій, створює умови для зростання та процвітання туристичної галузі в Україні.

Збереження та розвиток туристичних ресурсів вимагає також розуміння і врахування екологічних обмежень та потреби в захисті навколишнього середовища. Інвестиції у сталі технології, екотуризм та культурний туризм можуть стати драйверами для збереження унікального природного та культурного розмаїття України, одночасно просуваючи країну як привабливий туристичний напрямок на міжнародному рівні.

Для досягнення високих результатів у збереженні та розвитку туристичних ресурсів необхідно реалізувати стратегії, які базуються на даних, інноваціях та активному взаємодії з усіма зацікавленими сторонами, включаючи місцеві громади, бізнес та урядові органи

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

Визначено зміст та значення туристичних ресурсів в системі індустрії туризму. Зміст та значення туристичних ресурсів в системі розвитку індустрії туризму є фундаментальними, адже саме вони становлять основу для привабливості туристичних напрямків і визначають потенціал регіонів у цій галузі. Туристичні ресурси включають у себе широкий спектр елементів, таких як природні ландшафти, культурні та історичні пам'ятки, архітектурні шедеври, а також унікальні традиції і кухня. Вони формують основу для створення туристичних продуктів, маршрутів і досвіду, що пропонується відвідувачам.

Визначено інституційне забезпечення збереження та розвитку туристичних ресурсів, що є фундаментальним для сталого розвитку туризму, оскільки воно включає скоординовану роботу міжнародних, національних, регіональних та місцевих органів влади, а також приватного сектору. Це забезпечення передбачає формулювання політики, стандартів, інвестиційних стратегій та надання послуг, які спільно спрямовані на підтримку та оптимізацію використання туристичних ресурсів, з метою не лише економічного зростання, але й збереження природного та культурного розмаїття для майбутніх поколінь.

Ефективне інституційне забезпечення передбачає створення відповідної правової рамки, яка б регламентувала відносини між усіма учасниками туристичного ринку, включаючи державні органи, приватний сектор, неприбуткові організації та самі туристи. Законодавство повинно включати засади збереження природи, культурної спадщини, соціальної відповідальності та економічної справедливості. Крім того, необхідно забезпечити моніторинг та оцінку впливу туристичної діяльності на ресурси, що дозволить своєчасно реагувати на будь-які негативні зміни.

Через військове вторгнення росії в Україну значна частина заповідних територій є знищеною, що становить серйозну екологічну загрозу. Втрати включають не тільки фізичне руйнування ландшафтів та екосистем, але й непоправні шкоди біорізноманіттю, включаючи загибель рослин та тварин,

багато з яких є унікальними або знаходяться під загрозою зникнення. Це також перешкоджає науковим дослідженням та зусиллям з охорони природи, а також знищує екосистеми, що могли б сприяти зменшенню впливу зміни клімату. Відновлення та реабілітація цих територій після закінчення конфлікту будуть вимагати значних зусиль, ресурсів та міжнародної підтримки, щоб повернути їм колишню екологічну цінність та функціональність.

Проведено діагностику стану та перспектив розвитку туристичних ресурсів Волинської області. Діагностика стану та перспектив розвитку туристичних ресурсів Волинської області виявила суттєвий потенціал для зростання та сталого розвитку цієї галузі. Волинь володіє низкою унікальних історичних, культурних та природних атракцій, які можуть привабити внутрішніх та зарубіжних туристів. Однак, для ефективного реалізування цього потенціалу важливо зосередитися на вирішенні існуючих проблем, таких як недостатньо розвинена інфраструктура, обмежені маркетингові зусилля, а також покращення законодавчої та організаційної підтримки сектору.

Запропоновано механізм збереження та розвитку туристичних ресурсів у регіонах України, який підкреслює що цілеспрямовані та багатогранні стратегії є ключовими для ефективної реалізації туристичного потенціалу країни. Розробка та застосування комплексних інституційно-правових, організаційно-управлінських, соціальних, фінансово-економічних та інформаційно-комунікаційних механізмів дозволяє створювати стійку основу для збереження природної та культурної спадщини, а також для стимулювання інновацій та інвестицій в туристичний сектор.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Аніпко Н.П. Оцінка рекреаційно-туристичної привабливості середньовічних замків та фортець (на прикладі Хмельницької області). Географічні аспекти розвитку туризму (на прикладі України та Польщі). – Монографія. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2010. С. 177-186
2. Барвінок Н.В. Перспективи розвитку воєнного туризму на території України після закінчення російсько-української війни. Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. 2022. Вип. 18(2). С. 206-217.
3. Басюк Д. І. Андрющенко К.А. Інноваційний розвиток гастрономічного туризму в Україні. Наукові праці Національного університету харчових технологій. К., 2012. № 45. С. 138-143.
4. Басюк Д.І. Науково-теоретичні аспекти розвитку енотуризму в регіонах Європи. Туризм та зближення культур: матеріали V-ої Міжнародної науково-практичної конференції, 3 листопада 2011 р. К., 2011.
5. Божко Л. Д. Культурний туризм як важливий чинник соціально-культурного розвитку регіонів України. Культура України. : зб. наук. пр. Харківська держ. акад. культури. Харків, 2011. № 32. С. 169-179.
6. Бойко В.О. і Далевська Н.М. Розвиток туризму після збройних конфліктів у різних країнах світу. Управління змінами та інновації. 2022. URL: <http://cmi.politehnica.zp.ua/index.php/journal/article/view/38>
7. Босовська М.В. Інтеграційні процеси в туризмі: монографія К.: Київський національний торгово-економічний університет, 2015, 832 с.
8. Бошицький Ю.Л. Основні проблеми правової охорони географічних зазначень в Україні. Актуальні проблеми держави і права: Зб. Наук. Праць. 2008. Вип. 39. С. 216-222.
9. Ващук Я. Про реєстрацію в Україні зазначень походження товарів URL: <http://patent.km.ua/ulcr/articles/il379>
10. Відомості Державного реєстру України назв місць походження та географічних зазначень походження товарів і прав на використання

зареєстрованих кваліфікованих зазначень походження товарів (КЗПТ). URL: http://www.uipv.org/ua/kzpt_Uk.

11. Волинь унікальна. URL: <https://tourism.volyn.ua/tours3d>.

12. Волошин І.М., Матвійчук Л.Ю., Ненько К.Р. Туристичні ресурси України з атласом туристичних мандрівок: довідкове видання. Львів: ЛДУФК, 2015. 437 с.

13. Дичковський С. І. Нові тенденції культурного туризму в парадигмі дігітал-ейч: від індустрії вражень до культурного брендування. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2019. № 4. С. 24-31

14. Жукова О.В. Музеефікація замкових комплексів України як один з засобів їх збереження. URL: <http://www.myslenedrevo.com.ua/uk/Sci/Archeology/Archeometry/Heritage/CastlesMuseums.html>

15. Закон України «Про туризм» від 15 вересня 1995 року № 324/95-ВР // Офіційний веб-портал Верховної Ради України URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80>

16. Звіт про прямі збитки інфраструктури, непрямі втрати економіки від руйнувань внаслідок військової агресії росії проти України, та попередня оцінка потреб України у фінансуванні відновлення. 2022. URL: <https://kse.ua/ua/russia-will-pay/>

17. Інформаційно-аналітичні матеріали до парламентських слухань на тему: «Розвиток туристичної індустрії як інструмент економічного розвитку та інвестиційної привабливості України» URL: <http://komsport.rada.gov.ua/uploads/documents/30566>.

18. Карпюк А., Трофимук-Кирилова Т., Кирилов М. Ресурси релігійного туризму Волинської області: популяризація та туристичний потенціал. Економіка та суспільство.2022 Вип. 44. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-3>.

19. Капіца Ю. М. Розвиток регіональної охорони прав на найменування походження та географічні зазначення в Європейському Союзі. Актуальні проблеми міжнародних відносин. Вип. 127. Ч II. 2016. С. 82-89.

20. Капліна Т.В., Капліна А.С. Індустрія гостинності України: тенденції розвитку. Збірник наукових праць Проблеми і перспективи розвитку підприємництва. 2021. № 27. С. 116-127. URL: <http://ppb.khadi.kharkov.ua/index>
21. Ключко Ю. М. Діяльність музеїв у контексті розвитку культурного туризму. URL: <http://tur.kosiv.info/tourism-and-culture/315-kljuchko-ju-m-dijalnist-muzejiv-u-konteksti-rozvytku-kulturnogo-turyzmu.html>
22. Крисанов Д. Географічні зазначення походження агропродовольчої продукції: європейський досвід і вітчизняні перспективи. Економіст. 2014. № 10. С. 18-24.
23. [Ковешніков В.С.](#), Гармаш В.В. Винний та гастрономічний туризм: важливий потенціал розвитку економіки. [Інвестиції: практика та досвід](#). 2017. № 4. С. 32-37. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2017_4_9
24. Комарніцький І. О. Кулінарний туризм в Україні: стан і перспективи регіонального розвитку в контексті підготовки до ЄВРО 2012. Географія та туризм. 2011. Вип. 14. С. 101-106.
25. Корж Н., Басюк Д. Управління туристичними дестинаціями : підручник Вінниця: Едельвейс і К, 2017. 322 с
26. Кудла Н.Є. Управління якістю в туризмі: підручник. К.: Центр учбової літератури, 2015. 328 с.
27. Кучер П., Волошин І. Геопросторове поширення та характеристика сакральних споруд Волинської області. Рекреаційна географія і туризм. Наукові записки. 2016, Вип 1. С. 120-126
28. Кузик С. П. Географія туризму: навч. посібник. К.: Знання, 2011. 271 с.
29. Лісабонська угода про охорону найменувань місць походження та їхньої міжнародної реєстрації. URL: http://www.wipo.int/lisbon/en/legal_texts/lisbon_agreement.html.
30. Литвин О.В. Набуття прав та реєстрація географічного зазначення походження товарів: Навч. посіб. К.: НТУУ КПІ, 2017. 198 с.

31. Любіцева О.О., Панкова Є.В., Стафійчук В.І. Туристичні ресурси України. К. : Альтерпрес, 2007. 369 с.
32. Любіцева О.О. Методика розробки турів: навч. посіб. К.: Альтерпрес, 2003. 104с.
33. Мадридська угода про міжнародну реєстрацію знаків URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_134/print.
34. Мальська, М.П., Бордун О.Ю. Медичний і оздоровчий туризм (міжнародні та національні аспекти) навчальний посібник Київ: вид-во «Каравела», 2022 234 с.
35. Мацюк О. Я. Замки і фортеці Західної України. Історичні мандрівки. О. Мацюк. Львів: Центр Європи, 2005. 192 с.
36. Маслов Е. С. Можливість розвитку винного туризму та готельного комплексу. Вчені записки ТНУ ім. В. І. Вернадського. 2007. Т. 20 (59), № 1. С. 102–107.
37. Мірченко Ю.С. Можливості та перспективи розвитку туристичного потенціалу смт. Олики. Студентський науковий вісник. Серія «Природничі та технічні науки». Науковий збірник. Випуск 25. Луцьк: ІВВ Луцького НТУ, 2019. С. 355-368
38. Національна система туристичної статистики. URL: http://www.ntoukraine.org/nsts_analytics_ua.html
39. Розвиток сфери культури, креативних індустрій, туризму та інформаційної політики серед ключових завдань Уряду на 2021 рік. URL: <https://mkip.gov.ua/news/5274.html>
40. Офіційний сайт UNWTO. URL: <https://www.unwto.org/international-tourism-and-covid-19> (дата звернення 24.10.2023).
41. Офіційний сайт Національної туристичної організації. URL: <https://ntoukraine.org> (дата звернення 18.10.2023).
42. Пандемія covid-19 та її наслідки у сфері туризму в Україні оновлення до документу «Дорожня карта конкурентоспроможного розвитку сфери

туризму в Україні». URL: <http://www.ntoukraine.org/assets/files/EBRD-COVID19-Report-UKR.pdf>

43. Перспективи розвитку туризму в Україні та світі: управління, технології, моделі [колективна монографія]. За науковою ред. проф. Волошина І.М., Луцьк: РВВ Луцького НТУ, 2017. 444 с.

44. Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 березня 2017 р. № 168-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-%D1%80>(дата звернення 15.10.2023 року)

45. Про охорону культурної спадщини: Закон України від 08.06.2000 р. № 1805-III // Офіц. вісник України. 2009. № 27. С. 32 40.

46. Спільна декларація з ЄС щодо права використання певних назв URL: <http://www.ecolabel.org.ua/upload/perelik-es.pdf>.

47. Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року / Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 березня 2017 р. № 168-р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-p>.

48. Ткаченко Т. І. Сталий розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу: монографія. – 2-ге вид., випр. та доповн. К.: КНТЕУ, 2009. 463 с.

49. Турзбір в Україні за перші чотири місяці 2022 року зріс на 65%. URL: <https://www.tourism.gov.ua/blog/turzbir-v-ukrayini-za-pershi-chotiri-misyaci-2022-roku-zris-na-65>.

50. Ходаківський Є.І. Якобчук В.П., Литвинчук І.Л. Інтелектуальна власність: економіко-правові аспекти: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2014. 276 с.

51. Шевчук В., Бордун О., Бабенко В. Застосування факторного аналізу для дослідження збалансованого розвитку туристичної дестинації (на прикладі України). Науковий погляд: економіка та управління. 2020. № 4 (70). С.103-109. URL: <https://doi.org/10.32836/2521-666X/2020-70-17>.